

41552-17

AVRUPA BİRLİĞİNDE PARASAL BİRLİK,
AVRUPA PARA SİSTEMİ ve TÜRKİYE

Enver DOĞAN
(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 1997

T.C.
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AVRUPA BİRLİĞİNDE PARASAL BİRLİK,
AVRUPA PARA SİSTEMİ
ve
TÜRKİYE

Enver DOĞAN

(Yüksek Lisans Tezi)

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
MERKEZ KÜTÜPHANESİ

Danışman : Prof.Dr.S.Rıdvan KARLUK

Eskişehir, 1997

ÖZET

Avrupa Ekonomik Topluluğu 1957 yılında Roma Antlaşması ile 6 Avrupa ülkesi tarafından kurulmuştur. Kurulduğunda üyelerinin arasındaki ticaret engellerini kaldırmak, istihdamı arttırmak, tarım ve ulaştırma sektöründe ortak bir politika belirlemek, Avrupa Yatırım Bankası'nı kurmak vb. gibi amaçları vardı.

Topluluk bu amaçları zaman içinde gerçekleştirirken genişlemeye devam etmiş ve 12 üye sayısına ulaşmıştır. İlk olarak Gümrük Birliği ve daha sonra Ortak Pazar oluşturulmuştur. 1991 Yılında Hollanda'nın Maastricht şehrinde toplanan Avrupa Topluluğu Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi ile üzerinde anlaşılan Maastricht Antlaşması daha sonra 1992 Edinburg Zirvesinde yeniden düzenlenmiş ve Kasım 1993' de yürürlüğe girmiştir. Bu antlaşma ile Topluluğun geleceği ile ilgili önemli kararlar alınmıştır. Topluluğun adı değişmiş Avrupa Birliği olmuştur. Ekonomik ve Parasal Birliğin üç aşamada tamamlanması kararı alınmıştır. Şu anda ikinci aşama devam etmektedir. Üçüncü aşamaya 01 Ocak 1999 tarihinde Avrupa Merkez Bankası ve ortak para birimi - EURO oluşturularak geçilecektir.

Bu çalışmanın ana konusu, Avrupa Para Sistemi ve Parasal Birlik'tir. Birinci Bölüm'de Parasal Birlik ve Para Sisteminin özellikleri detaylı bir şekilde incelenmiştir.

İkinci ve son Bölüm'de Avrupa Para Sisteminin uygulamadaki sonuçları üzerine değerlendirmeler ve olası sorunlar incelenmektedir. Son olarak da Türkiye'nin sisteme katılımı konusu tartışılmıştır.

ABSTRACT

EEC founded with Rome Treaty in 1957 by 6 European Country. When it was founded , there were some goals , as lifting the commercial barriers between the members , increasing the employment , to define a common policy at agricultural and transportation sector , to found European Investment Bank , and etc.

While Community was realising these goals in the time , it has been continued to widen , and reached 12 member number . At first , Customs Union , and after than Common Market has been formed. The Maastricht Treaty , come to an agreement about it with the European State and Government Presidents Summit convened in Maastricht City of Holland in 1991 , had been drawn up again at Edinburg Summit in 1992 later, and came into force in November 1993 . It has been taken important decisions about the future of Community with this Treaty . Name of the Community has been changed into European Union . It has been taken the decision of completing the Economic and Monetary Union in 3 stage. The second stage is continuing now. It will be passed to the third stage on the date 01 January 1999 by founding the European Central Bank , and Common Currency Unit - EURO.

The main subject of this study is European Monetary System and Monetary Union . At first part , Monetary Union and the specifications of Monetary System has been examined in details.

At Second and Last Part , evaluations over the adjustment consequences of European Monetary System and possible problems are examining . Finally the subject of participating of Turkey to the system has been argued.

İÇİNDEKİLER

Tablolar	VI
Kısaltmalar	VII
Giriş	VIII

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİNDE PARASAL BİRLİK ve AVRUPA PARA SİSTEMİ

	<u>Sayfa No</u>
I . PARASAL BİRLİK KAVRAMI	1
II . PARASAL BİRLİĞİN FAYDALARI VE MALİYETİ	4
1. Ekonomik Faydaları	4
2. Ekonomik Maliyeti	4
III . AVRUPA PARA SİSTEMİNİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ	5
1. Roma Antlaşmasında Para Birliği	5
2. Barre Raporları	6
3. Werner Raporu	7
4. Avrupa Para Yılı ve Uygulaması	9
IV . AVRUPA PARA SİSTEMİ	11
1. Kuruluşu	11
2. Amacı	13
3. İşleyişi ve Özellikleri	13
A . Avrupa Para Birimi - ECU	14
AA . ECU'nün Kaynağı	14
AB . ECU Sepeti	16
AC . ECU' nün Fonksiyonları	18
AD . ECU' nün Kullanımı	21
ADA . ECU' nün Resmi Kullanımı	21
ADB . ECU' nün Özel Kullanımı	23
B . Kur Sistemi ve Müdahale Mekanizması	27
BA . Zorunlu Müdahale Sınırları- Parite Izgarası	27
BB . Sapma Eşiği	29
BC . Tarım Sektörü ile ilgili Kur ve Müdahale Mekanizması	30
C . Kredi Mekanizması	30
CA . Çok Kısa Vadeli Kredi	31
CB . Kısa Vadeli Finansman	31

	<u>Sayfa No</u>
CC . Orta Vadeli Mali Yardım	32
CD . Yeni Topluluk Aracı	33
V . DELORS RAPORU VE AVRUPA PARA SİSTEMİ	33
VI . MAASTRICHT ZİRVESİ VE AVRUPA PARA SİSTEMİ	35
VII . AVRUPA MERKEZ BANKALARI SİSTEMİ	38

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA PARA SİSTEMİNİN

UYGULAMA SONUÇLARI ve TÜRKİYE

I . AVRUPA PARA SİSTEMİNİN UYGULAMA SONUÇLARI	40
1. Büyüme Hızı	40
2. Para Arzı Artış Hızı	42
3. Enflasyon Oranı	43
4. Bütçe Açıkları	45
5. Cari İşlemler Açığı	47
6. Faiz Oranı	48
7. Döviz Kuru	49
8. İşsizlik Oranı	50
II . AVRUPA PARA BİRLİĞİNE GEÇİŞ VE SORUNLAR	51
III . AVRUPA PARA SİSTEMİNE DAHİL ÜLKELER EKONOMİLERİ VE TÜRKİYE EKONOMİSİNİN DURUMU	<u>53</u>
IV . TÜRKİYE'NİN AVRUPA PARA SİSTEMİNE KATILIMI	56
SONUÇ	59
FAYDALANILAN KAYNAKLAR	60

TABLolar

Sayfa No

Tablo I. 1- Avrupa Para Birliğinin Topluluk Üye Ülke Merkez Bankası Başkanlarının değerlendirmeleri	3
Tablo I. 2- Yıllara göre ECU sepetindeki milli paraların sabit tutarları	17
Tablo I. 3- Yıllara göre ECU Sepetindeki paraların % değişimleri	17
Tablo I. 4- Döviz kuru mekanizmasında 1979 'dan bu yana yapılan kur (Merkezi kur) ayarlamaları	19
Tablo I. 5- ECU cinsinden tahvil ihracı	25
Tablo I. 6- Dalgalanma marjı ve ECU ağırlıklarına göre sapma eğiğinin tespiti	29
Tablo I. 7- Kısa vadeli parasal destek ve orta vadeli mali yardım kota ve taahhüt ta- vanları	32
Tablo I. 8- Maastricht Anlaşması çerçevesinde baz alınan kriterlere göre topluluk üyesi ülkelerin durumu	37
Tablo II. 1- AB Ülkeleri ve Türkiye'de GSYİH artış oranları	41
Tablo II. 2- AB Ülkeleri ve Türkiye'de geniş anlamda para arzı ve artış hızları	43
Tablo II. 3- AB Ülkeleri ve Türkiye'de Enflasyon oranları	44
Tablo II. 4- AB Ülkeleri ve Türkiye'de Bütçe açığı	45
Tablo II. 5- AB Ülkeleri ve Türkiye'de Kamu borçları	46
Tablo II. 6- AB Ülkeleri ve Türkiye'de cari işlemler açığı	47
Tablo II. 7- AB Ülkeleri ve Türkiye'de nominal faiz oranları (uzun vadeli devlet tahvili faiz oranları)	48
Tablo II. 8- AB Ülkeleri ve Türkiye'de döviz kurları	49
Tablo II. 9- AB Ülkeleri ve Türkiye'de işsizlik oranları	51
Tablo II.10- Temel ekonomik göstergeler ve ekonominin büyüklüğü	53
Tablo II.11- Mali sistem ve kamu borçları	54
Tablo II.12- AB ve Türkiye'de bankacılık sistemi	55

KISALTMALAR

AB	(EU)	Avrupa Birliği
AET	(EEC)	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AT	(EC)	Avrupa Topluluğu
AMB	(ECB)	Avrupa Merkez Bankası
AMBS	(ESCB)	Avrupa Merkez Bankaları Sistemi
APS	(EMS)	Avrupa Para Sistemi
DKM	(ERM)	Döviz Kuru Mekanizması
	(ECU)	Avrupa Para Birimi
EPB	(EMU)	Ekonomik ve Parasal Birlik
	(EPU)	Avrupa Ödemeler Birliği
	(EUA)	Avrupa Hesap Birimi
	(FECOM)	Avrupa Para Birliği Fonu
GAP		Güneydoğu Anadolu Projesi
GSYİH	(GDP)	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
	(IMF)	Uluslararası Para Fonu
	(MESA)	ECU Takas Sistemi
	(M2)	M1 + Vadeli Tasarruf Mevduatı
	(M3)	M2 + Resmi Mevduat

GİRİŞ

İnsanoğlu çok dar bir çevrede yaşarken ihtiyaçları da fazla değildi. Nüfus çoğaldıkça insanlar buldukları çevreye sığmamaya, daha uzak yerlere ulaşmaya başladılar. Dünya üzerinde iklimlerin farklılığı nedeniyle insanoğlu yeni ulaştığı yerlerdeki değişik insanları ve değişik maddeleri görünce bunlara sahip olmak istedi. Karşılığında kendisinin sahip olduğu bir takım şeylerle değiştirerek istediklerini elde etti. Ticaret böylece takas şeklinde başlamış oldu.

Bir süre sonra insanoğlu bir şey almaya giderken yanında bir başka malı götürmek yerine, tüm toplumların değerli olarak kabul ettiği bir takım madenlerden bugünkü adıyla para yerine kullanılan altın, gümüş gibi değerleri kullanmaya başladı.

Geçen zaman, büyüyen ticaret hacmi ve genişleyen pazarlar sonucu kağıt paralar basılmaya başlandı. Borç alıp veren ufak ,tefeci gibi kurumlar oluştu. Yapı hızlı bir şekilde kurumsallaşmaya ve yeni para değerlerinin oluşmasına zemin hazırladı. Bu kurumlar ilk değerli kağıtları piyasaya çıkardılar. Artık insanlar para yerine bir takım kağıtları taşıyorlardı.

Ticaretin boyutunu yöresellikten bölgeselliğe, bölgesellikten de uluslararasılaşması mevcut paralar ile bir takım problemlerin de ortaya çıkmasına neden oldu. Değişik ülke paraları uluslararası ticarete kısmi olarak bazı kayıplar doğuruyordu. Sonuçta kaynakların, ekonominin temel prensibi olan " optimum dağılımı " nın gerçekleşmesi engelleniyordu.

Bunu gören bazı ülkeler komşuları ile ekonomik anlaşmalar yapmaya başladılar. Bunlara örnek olarak, 1815 yılında Avrupa' da " Maassen tarifesi " ile iç gümrüklerin kaldırılması, 1834' de kurulan Alman Gümrük Birliği, 1860 İngiliz- Fransız Gümrük Birliği ve daha nicelelerini gösterebiliriz. Bu ekonomik gruplaşmalar Avrupa'daki oluşumlardır. Bunun gibi Amerika kıtasında da aynı şekilde oluşumlar, önce ufak bölgelerde daha sonra da tüm eyaletleri de kapsayacak şekilde oluşmuştur.

Bu birliktelikler uluslararası boyuttan kıtalararası boyuta doğru ilerlemektedir.İşte devam eden bu süreç içinde ekonomik bütünleşmeye giderken parasal birliktelik de bir ihtiyaç olmaktadır. Çünkü bir ülkenin bir parası olur. Günümüzde ekonomik birliğe en yakın örnek , dünya üzerinde Avrupa Birliğidir. Bu birlik ekonomik birliğe hazırlanırken öncelikle parasını be-

lirli bir takım kurallara bağlamıştır. " Avrupa Para Sistemi " ni oluşturmuştur. Ekonomik birliğe doğru ilerlerken de para sistemini de parasal birliğin alt yapısını oluşturacak şekilde kurmuştur. Serbest ticaret bölgesi ve Ortak Pazar evrelerini tamamlayan Avrupa artık Ekonomik Birliği tamamlama gayreti içindedir. Sınırların kalktığı, tek bir idari otoritenin var olduğu yapıya hazırlanırken 01.Ocak.1999 ' da da Maastricht Anlaşması çerçevesinde parasal birliğin gerektirdiği tek paraya geçmeyi hedeflemiştir.

İşte bu çalışma Avrupa Kıtasının hemen hemen tamamını belirli bir zaman dilimi içinde tamamıyla kapsayacak olan Avrupa Birliğindeki Avrupa Para Sistemini, Parasal Birliği ve Türkiye'nin durumunu incelemektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİNDE PARASAL BİRLİK ve AVRUPA PARA SİSTEMİ

1957 Yılında 6 batı ülkesi arasında imzalanan Roma Antlaşması ile temel taşları konulan Avrupa Topluluğu bu günkü duruma, geçen zaman içinde alınan yeni kararlar ve bunların neticelerinde gelmiştir.

Roma Antlaşması öncelikle bir ekonomik birlik fikri üzerine imza edilmişti. Bu birlik için önemli bir zaruret de parasal birliğin gerçekleştirilmesinin gerekliliğidir. Parasal birliğin sağlanabilmesi için mutlaka üyeler arası ekonomik ve maliye politikaları uyumlaştırılmalıdır.

I . PARASAL BİRLİK KAVRAMI

Parasal birlik, topluluğun ekonomik ve parasal birliği gerçekleştirmek istemesinden dolayı ortaya çıkmıştır. Üyeler arasında kullanılan para birimlerinin, aşama aşama belirli bir plan çerçevesinde nihai amaç, tek bir para biriminin topluluk içinde kullanılmasının sağlanmasıdır.

Tek bir para birimine geçinceye kadarki dönemde para birliğinin sağlanabilmesi için döviz kurlarında birliğin sağlanması, sermaye hareketlerine konan tüm kısıtlamaların kaldırılması, üye ülkeler arasında konvertibilitenin gerçekleştirilmesi, konvertibilitenin korunacağı konusunda tam bir güvencenin sağlanması ve milli paraların birbirlerine çevrilmesinde her türlü banka giderlerinin ortadan kaldırılması gereklidir.(1)

(1)S.Rıdvan Karluk, Avrupa Birliği ve Türkiye, Birlik Matbaası, Eskişehir 1995, S. 132

Para birliğine götüren yolda ilk olarak ulusal paraların giderek daralan ve sonunda tamamen kaybolan bir dalgalanma bandı ya da marjı içinde sabit paritelerle birbirine bağlanması düşünülebilir. Dalgalanma bandı ya da marjı, kambiyo piyasalarında oluşan kurların resmen belirlenmiş paritelerden aşağı ya da yukarı yönde yüzde olarak en çok ne kadar sapabileceğini gösterir.(2)

Burada ifade edilen birliğe Corden'e göre sözde (pseudo) döviz kuru birliği denir. Buna rnek olarak Avrupa Para yılanı uygulaması gösterilmekte olup, yılanın başarisızlıkla sonuçlanması Corden'i haklı çıkarmaktadır. Parasal Birlik için yalnızca bu önlemler yeterli olmadığından, ayrıca bir ortak rezerv fonu kurulması gereklidir. Bu rezerv fon sayesinde topluluk yesi açık veya fazla veren ülkeler dengeye ulaşırlar. Fakat bunun devamlı açık veren ülkelerin açıklarının kapatılmasının nlenilmesi için özellikle para politikaları ve ekonomi politikalarında koordinasyon sağlanmalıdır.

Oluşturulacak bu rezerv fonun tek bir yerde toplanması gereklidir. İşte bunun içinde ortak bir merkez bankası olması fikri ortaya çıkmaktadır. Bu merkez bankası kurulduğunda ye ülkelerin döviz rezervleri burada toplanır ve ye ülkelerdeki merkez bankaları bu ortak merkez bankasına bağlanır. Sonuçta bütün üyelerin tek tek rezerv tutmalarına göre daha az rezerve ihtiyaç duyulacaktır. Bu da toplulukta atıl durumda tutulan rezervlerin tasarrufunu sağlayacağından bunların ekonomiyeye kazandırılması sağlanmış olacaktır. İzlenecek para politikası ile ilgili kararlarda bir ortak merkez bankası tarafından alınacaktır.

(2)Nahit Tre, **Avrupa Topluluğunda Ekonomik ve Parasal Birlik**, A.. Avrupa Topluluğu Araştırma ve Uygulama

TABLO 1.1 Avrupa Para Birliğinin Topluluk Üye Ülke Merkez Bankası Başkanlarının Değerlendirmeleri

	Bağımsız Merkez Bankası	Parasal Birlik Lehine Hükümet Kararı	Ülkenin Ekonomik Birlik Kriterine Katılım Umudu
1. Almanya	Evet	Evet	Evet
2. İngiltere	Hayır	Kararsız	Evet
3. Fransa	Evet	Evet	Evet
4. Belçika	Evet	Evet	Hayır
5. Avusturya	Evet	Evet	Mümkün
6. Hollanda	Evet	Evet	Evet
7. İsveç	Evet	Evet	Hayır
8. İrlanda	Evet	Evet	Evet
9. Danimarka	Evet	Fikir Anlaşmazlığı var	Evet
10. Fillandiya	Evet	Evet	Mümkün
11. Yunanistan	Hayır	Evet	Hayır
12. Portekiz	Evet	Evet	Hayır
13. İtalya	Evet	Evet	Hayır
14. İspanya	Evet	Evet	Hayır
15. Lüksemburg	Hayır	Evet	Evet

Kaynak - 28.03 / 03.04.1996 The European

II . PARASAL BİRLİĞİN FAYDALARI ve MALİYETİ

1. Ekonomik Faydaları

En başta bulunan faydası, şu anda dolaşımda bulunan çeşitli ulusal paraların yerine geçen topluluktaki tek bir paranın transfer masraflarını düşüreceğidir. Bilindiği gibi maliyetler bir bütün olarak toplum içinde farklı paraların değişiminden meydana gelen net bir kaybı içermektedir. (1)

Döviz rezervlerinin tek bir fonda toplanması teker teker ülkelerin rezerv bulundurma ihtiyaçlarına göre daha az rezerv bulundurmayı gerektireceğinden daha az rezerve ihtiyaç olacaktır.

Parasal birlik, döviz değişim oranlarında halihazırda var olan belirsizliğin seviyesini ortadan kaldırmış olacaktır. Gerçek değişim farklarının azaltılması gerçek faiz oranlarındaki riziko priminin düşüşüne sebep olacaktır. Yüksek maliyetli sermaye nedeniyle halihazırda ele alınmayan projeler cazip olacağından verimli yatırımları arttırıcı bir temayül gösterecektir. Değişim oranı belirsizliğinin ortadan kalkması belli şartlar altında yatırım ve üretim için daha olumlu bir ortamı yaratmış olacaktır.

Tek bir paranın geçerli olması, paranın değişim aracı, hesap birimi ve tasarruf aracı olma fonksiyonlarının daha sağlıklı bir şekilde yerine getirilmesine yol açarak, bütün bu işlemlerden tasarruf sağlar.(2)

Bunun yanında ekonomide oluşacak bir istikrarsızlığın, yatırımcıların potansiyel isteklerinin başka yöne çevrilmesini sağlayacak yani topluluğun tek parasının haricinde daha fazla miktarlarda diğer ülke paralarını tutmak isteyeceklerini unutmamak gereklidir.

2. Ekonomik Maliyeti

Parasal birliğin oluşturulmasının faydalarının yanısıra, maliyeti de sözkonusudur. En büyük maliyet makro ekonomik açıdan bir araç olan nominal (esnek) döviz kurunun kullanımından vazgeçilmesidir. Bunu, parasal birliğin olduğu doğal etkiler, ulus-

(1) Jose Vinals, **Building a Monetary Union In Europe** , Banco de Espana Servicio de Estudios Documento de

Trabajo no: 9412, S.11

(2) Karluk, Age, S.134

lararası faktör hareketliliği düzeyi, ücret ve fiyat elastikiyeti düzeyi, makro ekonomik denklik için üzerinde durulan hazine politikası düzeyi gibi faktörlere bağlı olarak değerlendirilebiliriz. (3)

Diğer taraftan parasal birliğe katılma sonucu ülke, sabit kur sistemini kabul etmek zorundadır. Bu nedenle bağımsız bir döviz kuru politikası izleyemeyecektir.(4)

Para, kredi ve faiz politikaları ile ilgili haklarını Avrupa Merkez Bankaları Sistemine devredecektir. Üretim, istihdam, dış denge, para arzı gibi konularda etkinliğini yitirecek, topluluk tarafından alınan kararlara kendi ülke çıkarlarına tam uyumu sağlamasa bile katlanmak durumunda kalabilecektir. Bu durum uluslararası alanda bazılarının rekabet gücünü zayıflatıcı bir rol oynayacaktır. (5)

Sonuç olarak parasal birliğe katılım, küçük ve dışa açık ekonomiler için fazla bir maliyet getirmezken dışa kapalı, tam istihdama ulaşmamış ekonomiler için giderek artan maliyetler getirmektedir.

III . AVRUPA PARA SİSTEMİNİN DOĞUŞU ve GELİŞİMİ

1. Roma Antlaşmasında Para Birliği

Bugünkü adıyla Avrupa Birliği 1957 yılında 6 ülke tarafından Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu olarak kurulmuştur.

Kuruluşunda nihai bir parasal birliğin telaffuz edilmediği, döviz birliğinden de bahsedilmeyen ve üyeleri mali konularda fazla kısıtlamayan bir anlaşmadır. Diğer taraftan sermaye hareketleri ile ilgili birtakım düzenlemeler görülmekte, bütün üyelerin ödemeler bilançosu açığı veren ülkelere kullanılacak krediler konusunda da zorlayıcı hükümleri içermektedir.

Kuruluşundan itibaren on yıl içinde gümrük birliğini gerçekleştiren, üretim

(3) Jose Vinals, Age , S.14

(4) Karluk, Age, S.134

(5) The Philip Morris Institute, for Pubic Policy Research, **Is European Monetary Union Dead ?**,Giuliano Amato, Henning Christophersen, Howard Davies, Ad Geelhold, Wilhelm Hankel, Niels Thygesen, Norbert Walter, April 1994 S. 38

faktörlerini serbest dolaşımını sağlayan ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda önemli başarılar elde eden Topluluk, para birliğini sağlama konusunda 1972 Yılına kadar önemli bir ilerleme gösterememiştir. (1)

Gümrük birliğinin gerçekleştirilmesi ve diğer alanlarda sağlanan birlikteliğin getirdiği başarıların yanında ekonomik alanda da tam başarıya ulaşılması üye devletlerin münferit olarak izledikleri ekonomik ve parasal politikalar ticaret üzerinde olumsuz etkide bulunmaktadır. Ticaret hacminin arttırılabilmesi ve sermayenin serbest dolaşımının sağlanabilmesi için mevcut yapı içinde para ile ilgili birtakım bağlayıcı hükümlerin alınması ve bazı kurumların teşekkülünü gerekli kılmıştır. Bu oluşumlar ilerleyen zaman içinde Avrupa Ekonomik Topluluğu tarafından teşekkül ettirilmiştir.

Bu kurumlar sırasıyla,

1- Para Komitesi; Para komitesinin genel görevi üye ülkelerin parasal ve mali durumlarını izlemektir.

2- Konjunktürel Politika Komitesi: (Mart 1960) Bu komitenin eylemleri konjunktürü etkilediği ölçüde ekonomi politikasının bütçe ve vergi yönü üzerinde yoğunlaşmıştır.

3- Bütçe Politikası Komitesi: (Mayıs 1964) Konjunktürel, parasal ve bütçesel politikalar arasında sıkı ilişkilerin olması nedeniyle, bu üç komite çok sıkı işbirliği içindeydi.

4- Merkez Bankalarının Guvernörler Komitesi: (Mayıs 1964) Bu komitenin oluşturulması AET içinde merkez bankalarının federatif örgütlenmesine doğru ilk adım olmuştur. Bu komite o zamana kadar Bale (Bazel) de geleneksel olarak yapılan toplantıları resmileştirmiştir.(2)

Sonuç olarak, parasal konularda bağlayıcı hükümleri içermeyen bir topluluk mali dayanışma örgütü için AET iyi bir başlangıç yapmış sayılmazdı.

2. Barre Raporları

Avrupa para birliği için ilk defa Aralık 1969'da zirve konferansında Fransa Cumhurbaşkanı Georja Pompidu Lahey'de çağrıda bulunmuştur. Bu zirve konferansın-

(1) S. Ridvan Karluk, *Uluslararası Ekonomi*, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul 1991, S. 534

(2) M. İker Parasız, *Uluslararası Para Sistemi*, Uludağ Üniversitesi Basımevi 1986, S. 204

da AET bakanlar kuruluna aşama aşama ekonomik ve parasal birliği sağlama görevi verilmiştir. Bunun üzerine Fransız İktisatçısı (Başbakan) Raymond Barre 12.02.1969 tarihinde hazırlamış olduğu raporu yayınlamıştır. Raporun temel ilkeleri,

- 1- Dış ödeme zorlukları ile karşılaşan üyelere otomatik olarak ve şarta bağlı olmaksızın kısa vadeli kredi verilmesi,
- 2- Büyüme hızları arasında anlaşma sağlanması,
- 3- Devamlı dış ödeme güçlüğü çeken üyelere orta vadeli kredi açılması,
- 4- Üyelerin orta vadeli iç ekonomik kararlarının koordinasyonu konusunda bir danışma mekanizmasının oluşturulması,
- 5- Doların uluslararası para sistemindeki rolünü azaltmak amacıyla resmi pariteler etrafındaki dalgalanma marjının kaldırılması (tek bir para birimine geçiş) öngörülmüştür. (3)

şeklinde verebiliriz.

Bu rapordaki önerilerin büyük bir kısmını konsey kabul etmiştir. Bunun üzerine Raymond Barre , etap etap Avrupa Ekonomik Birliğinin gerçekleştirilmesi için bir plan hazırlamakla görevlendirildi. Bu plan Bakanlar Kuruluna 24 Ocak 1970 'de sunuldu. Bu planda birinci safhanın (başlangıç) 1970' den 1971' e kadar süreceği öngörülmekteydi.

Hazırlık safhası 1972'den 1975'e kadar devam edecekti. Kesin ekonomik ve parasal birlik safhası 1976-1980 yılları arasında gerçekleştirilecekti. Raymond Barre' nin raporu daha sonraki Werner planının temel çizgilerini çizmiştir.(4)

3. Werner Raporu

Hazırlanmış olan Barre Raporunun üzerine parasal birliğin kurulabilmesi için 1970 yılında Komisyon bir çalışma grubu oluşturmuş ve Lüksemburg Başbakanı ile Maliye Bakanı Pierre Werner 'ı bu grubun başına getirmiştir.

Yüksek düzeyli uzmanlardan grubun oluşumunu müteakiben parasal birliğin oluşturulmasıyla ilgili tartışmalar iki farklı yaklaşım etrafında yoğunlaşmıştır. Bun-

(3) Karluk , Age, S. 535

(4) Parasız, Age,,S.215

lardan birisi Federal Almanya ve Hollanda'nın resmi görüşlerini temsil eden ve Federal Almanya'nın o zamanki Maliye Bakanı Schiller'in öncülüğünü yaptığı Ekonomistler; Fransa, Belçika ile A.T. Komisyonunun görüşlerini temsil eden ve komisyon Başkan yardımcısı Barre'nin öncülüğünü yaptığı Paracılar (Moneterist) 'dir. (5)

Paracılar (Moneteristler), Avrupa ekonomik ve parasal birliğinin gerçekleştirilmesinde en önemli rolü parasal unsurlara, yani topluluk döviz sistemine ve döviz rezervlerinin ortak bir fonda toplanmasına bağlamalarında aranmalıdır. Buna karşılık ekonomistler, sabit kur ilişkisinin tesisinden ve rezervlerin ortak bir fonda toplanmasından önce ekonomi politikalarının koordinasyonunu kaçınılmaz görmekteydiler.(6)

Werner , raporunu Barre raporlarından da yararlanarak paracılar ile ekonomistleri uzlaştırmaya çalışarak hazırlamıştır. Ekim 1970 tarihinde rapor tamamlanmış olup 1980 yılına kadarki süreç içinde kademeli olarak gerçekleştirilecek ekonomik ve parasal birlik programını içermektedir.

Raporun temel ilkeleri ;

1- Mal, hizmet ve sermayenin serbest dolaşımı,

2- Üye ülke paralarında konvertibilitenin sağlanması, sabit döviz kuru ile sonrasında tek bir para biriminin oluşturulması,

3- Toplulukta ortak bir merkez bankasının kurulması ve ortak bir rezerv fonunun yaratılması,

4- Parlenmentoya karşı sorumlu olacak ve uygulanacak ekonomi politikalarını belirleyecek yeni bir organ oluşturulması,

5- Karar alma sürecinin milli devletlerden Topluluk Kurumlarına aşamalı olarak devredilmesi,

6- Ortak para ve kredi politikaları ile dengeli ve uyumlu bir gelişme için ortak bölgesel politikaların uygulanmasıdır.

Rapordaki önerilerin büyük bir kısmı 1971 yılında Konsey tarafından onaylanmış

(5) İKV," Avrupa Topluluğunda Ekonomik ve Parasal Birlik",Ekim 1990, S.7

(6) Parasız, Age, S.215

bunun üzerine üye ülke merkez bankaları döviz kurlarındaki dalgalanma marjını %075' den % 060'a indirmişlerdir. Fakat uluslararası dolar krizi neticesinde bu uygulama ileri bir tarihe ertelenmiştir.

Sonuçta, Konjunktür ve bütçe faaliyetlerinin uyumu açısından Maliye Bakanlarının yılda 3 kez bir araya gelmesi, topluluğun mali ve ekonomik durumunu raporlamaları kararlaştırılmıştır.

4. Avrupa Para Yılanı ve Uygulaması

Werner Planında 1971-1973 yılları arasında üç yıl sürecek parasal birliğin ilk aşaması için bazı önerilerde bulunmuştu. Döviz kurlarının dalgalanma marjlarının daraltılması önerilmişti.

Tüneldeki yılan olarak isimlendirilen bu düzenlemeye katılan ülkelerin paraları birbirlerine karşı % 1.2 'lik, Amerikan Dolarına karşı ise % 1.5 'luk bir dalgalanma marjı içinde hareketleri öngörülmekteydi.

Ancak 1971 yılında A.B.D. Dolarındaki kriz üzerine A.B.D. Dolarının altın karşılığı % 8.6 oranında devalüe edilmesi 1 ons altın=35.2 dolar iken 1 ons altın =38.8 Dolar olması sonucunda Washington anlaşması gereği Topluluk üye ülke paralarının Amerikan Dolarına karşı dalgalanma marjı % +/- 2.25'e Yükselmiştir. Bu da toplamda % 4.5 'luk bir band oluşturmuştur. Aynı şekilde topluluk üyesi ülke paralarının birbirlerine karşı dalgalanma marjı ise % +/- 4.5 olup Toplam % 9 'a çıkarılmıştır. Bu da sistemdeki paraların esnekliğinin artmasını sağlamıştır.

Bu geniş band Avrupa'da ekonomik bütünleşmede fiyat politikası açısından ters düşmekteydi. Bunun üzerine Topluluk Ülkeleri Mart-Nisan 1972 tarihleri arasında 'Brüksel ve Basel " antlaşmalarını imzalayarak milli paralar arasındaki dalgalanma marjını azaltmak ve kurları sabitleştirmek amacıyla paralarını, dolara karşı belli bir aralık içinde ortak dalgalanmaya bırakmışlardır.(7)

Varolan bu antlaşma sonucunda Merkez Bankaları sisteme müdahale edecek

(7) Karluk, Age, S.141

ve parasının değeri aşırı düşen veya artan ülkeye sistem aracılığı ile kısa vadeli kredi kullandırılarak kur farkını dengeye getirmesi sağlanacaktır.

Kısa vadeli kredilerin geri ödeme koşulları ;

1- Alınan kredi otuz gün içinde geri ödenecek,

2- Kredi olarak alınan para cinsinden ödeme mümkün değilse altın veya ÖÇH

ve Amerikan Doları ile ödenecek şeklinde idi. Fakat geri ödemenin , altın üzerinden yapılması halinde resmi kurdan ödeme yapılıyor bu da serbest piyasadaki fiyatın çok altında olduğundan borçlu ülkede rezerv kayıplarına neden oluyordu.

Antlaşma 01.01.1973'ü beklemeksizin yürürlüğe girmiştir. İngiliz Sterlinindeki piyasadaki güvensizlik neticesi sisteme müdahale edilmiş, fakat İngiltere'nin olumsuz yaklaşımı sonucu, sistemden ek bazı imtiyazlar alarak dışarıda kalmasına göz yumulmuştur.

Ekim 1972'de toplanan devlet başkanları zirvesi sonunda 31.12.1980' de kesin ve geriye dönüşü olmayan birliğin gerçekleştirilmesi konusunda açıklama yapılmıştır. Werner Planı çerçevesinde öngörülen Avrupa Para Birliği Fonu (FECOM) Bakanlar Konseyi tarafından 3 Nisan 1973'de kurulmuş ve fona;

a- Merkez Bankaları döviz piyasasına müdahale ettiğinde sınırlı marjlara uyulmasını sağlamak için Avrupa Merkez Bankaları arasında bir konsantrasyon sağlayacaktı,

b- Üye devletler arasındaki düzenlemeler sonucu ortaya çıkan pozisyonları çok yönlü kılınmasını sağlayacaktı, yani iki yanlı düzenlemeleri fon aracılığıyla çok yönlü düzenlemelerle ikame edecek ve bu düzenlemeleri kolaylaştırmak için bir Avrupa hesap birimi tanımlanacak,

c- Üye devletlerin birbirleriyle uyumlu olabilmesi için kısa vadeli destekleme kredileri yönetimini temin etme görevleri verilmiştir.(8)

Fakat 1973 yılı süresince devam eden dünyadaki önemli ekonomik olaylar bu projelerin ertelenmesine sebep olmuştur.

Avrupa topluluğunda 24.04.1972 'de yürürlüğe giren yılan uygulaması bir bü-

(8) Parasız, Age, S.222

tün olarak düşünöldüğünde topluluğun tamamında döviz kuru istikrarını sağlamada başarılı olamamıştır.

Bunun nedenleri de ;

Bu düzenlemenin temel hedefi döviz kurlarını istikrara kavuşturmak olduğı halde döviz kurlarında devamlı ve kontrol edilemez şekilde büyük dalgalanmalar kaydedilmişti. Sözkonusu dalgalanmalar 1973 'deki birinci petrol şoku ile ayarlanabilir sabit döviz kuru sisteminden dalgalı döviz kuru sistemine geçişi müteakiben üye ölkelerin ekonomik performanslarında görölen büyük farklılıklardan kaynaklanmışti.

Düzenlemenin teknik mekanizması hem çok katı hem de çok tek taraflıydı. Döviz kuru ayarlamaları çok geç gerçekleşiyordu, döviz kuru müdahalelerinde bulunma ve ekonomik politikada gerekli ayarlamaları yapma sorumluluğı eşit olmayan bir şekilde yalnızca ödemeler dengesi açığı veren ölkelerin üzerindeydi.

Düzenlemeye katılan ölkelerin ekonomi ve para politikaları arasında etkili ve kalıcı bir koordinasyon kurulamamışti.

Bazı üye devletler (F.Almanya, İngiltere,Fransa) ile özellikle F.Almanya Merkez Bankası (Bundesbank) sistemin işleyişi hakkında siyasi isteklilik göstermemişlerdi.

Son olarak üye ölkeler arasında ekonomik ve mali disiplini sağlamak amacıyla, ödemeler dengesi güçlükleri ile karşılaşan üye ölkelere verilmek üzere büyük miktarda kredi imkanları yoktu. (9)

Şeklinde özetlenebilir.

IV . AVRUPA PARA SİSTEMİ

1. Kuruluşu

AET, 1969 yılında topluluk içinde parasal birliğı kurma kararı almış, bu amaçla Avrupa Parasal İşbirliğı Fonu kurulmuş ve 1972 Nisanında üye ölkelerin pariteleri birbirleri karşısında dar bir marj içinde (+/- % 2.25) dalgalanmaya bırakılmış ayrıca ortak

(9) IKV, Age, S. 10

bir para birimi yaratma çalışmaları başlatılmıştır.(1)

Maalesef bu çalışmalar öncelikle dünyadaki olağanüstü ekonomik olaylar ve diğer topluluk üyelerini ilgilendiren sebeplerden dolayı başarıya ulaşamamıştır.

Giderek artan korumacı politikalar nedeniyle daralan ticaret hacmi ile yüksek oranda işsizlik ve enflasyonun şekillendirdiği bu ortama rağmen, 1979 yılında Avrupa Para Birliği'nin yeniden gündeme gelmesi ve Avrupa Para Sistemi'nin kurulmuş olması bir başarıdır. Avrupa Para Sistemi bir topluluk yasası ile değil üye ülkelerin taraf olduğu uluslararası bir anlaşma ile kurulmuştur.(2)

Avrupa Para Sistemi'nin kurulması fikri ilk defa Ekim 1977 'de Komisyon Başkanı olan Roy Jenkins tarafından Floransa'da yapılan toplantıda ifade edilmiştir.1978 'de Konsey'de 1978-1979 'da yapılan zirvelerde konu ele alınmış ve tartışılmıştır.

6 - 7 Temmuz 1978 tarihleri arasında Bremen'de toplanan Avrupa Konseyinde Avrupa'da Parasal Birliği gerçekleştirecek bir plan görüşülerek kabul edilmiş ve Bremen raporunun ekinde Avrupa Para Sistemi'nin ana hatları belirlenmiştir. Buna göre: Avrupa para sisteminin ilk yıllarında yıla katılmayan ülkeler merkezi kurlar etrafında daha geniş bir dalgalanma marjını kabul edebilecekler, döviz piyasalarına müdahale üye ülkelerin paralarıyla gerçekleştirilecek, merkezi kurların değiştirilmesi karşılıklı anlaşmalar ile mümkün olacaktır. Avrupa para birimi ECU, sistemin esasını oluşturacaktır.Avrupa para sistemine katılan ülkeler diğer ülkelere karşı uyguladıkları döviz politikalarında işbirliği sağlayacaklardır. Dolara karşı müdahalelerde de birlikte hareket edilecektir. (3)

13 Mart 1979 'da Avrupa para sisteminin esasını oluşturan tasarı kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiştir. Sistem IMF anlaşmasına uygundur. (4)

Sistemin tam üyeleri, F.Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika, Lüksem-

(1) Cem Alpar / M.Tüba Ongun, **Dünya Ekonomisi ve Uluslararası Ekonomik Kuruluşlar**, Evrim Basın Yayın Dağıtım, İstanbul 1988

(2) HDTM, **Avrupa Topluluğu ve Türkiye**, Ankara 1993, S.101

(3) S.Rıdvan Karluk "Avrupa Para Sisteminin Kuruluşu, İşleyişi ve Sistem Karşısında Türkiye'nin Durumu : Genel bir Değerlendirme" DPT : 1952, AETB : 13, Ankara, Mayıs 1984, S. 26

(4) Karluk, Age, S.145

burg, İrlanda ve Danimarka'dır. Mekanizma dışında kalan İngiltere ve Yunanistan'ın para birimleri Sterlin ve Drahmi ECU'ye dahildir.

2. Amacı

13 Mart 1979 'da kurulan Avrupa Para Sisteminin temel amacı, topluluk içinde parasal istikrarı sağlamak ve istikrarlı bir Avrupa Para Bölgesi kurmaktır. Sistemin özü ' sabit fakat ayarlanabilir " döviz kurlarıdır. (5)

Uzun Dönemde , istikrar içinde büyüme tam istihdamı sağlama, hayat seviyeleri arasındaki dengesizliği giderme, Topluluk bölgeleri arasında farklılıkları asgariye indirme ile topluluk üyesi ülkelerin para politikaları arasındaki işbirliğini temin etme, sistemin amaçları arasındadır.(6)

3. İşleyişi ve Özellikleri

Avrupa Para Sistemi 13 Mart 1979 'da 8 Avrupa ülkesi tarafından kurulmuş olup, İngiltere (Sterlin) ve Yunanistan (Drahmi) ülkeler para sistemine tamamen dahil olmasalar da paraları ECU sepetinde değerlendirilmektedir. Merkezi kur ECU baz alınarak diğer ülke paraları belirlenmektedir ve dalgalanma marjları +/- % 2.25 ' dir. Sterlin, Esküdo ve Peseta +/- % 6 ayrıcalıklı olarak dalgalanabilmektedir.

1993 Yılında Avrupa Para sistemine bağlı ülkelerin döviz kurlarının % 15 dalgalanmasına izin verilmiştir. (7)

İngiltere para sistemine tam üye olarak davet edilmiş fakat aşağıda gösterilen sebepler yüzünden katılmak istememektedir.

Petro - Para (Petro-currency) etkisi : Bu etki İngiltere ' nin önemli bir petrol net-ihracatçısı olmasından kaynaklanmaktadır.

Dolardaki önemli dalgalanmalardan, Sterlin ve Alman Markı farklı düzeylerde etkilenmektedir. sterlin ticarete kullanılan önemli bir para olduğundan ve kur müdahale-

(5) TÜSİAD, " Avrupa Para Sistemi ECU- Kullanılışı, Geleceği ve Türkiye için Anlamı" Yayın no: TÜSİAD - T/88.5.115 , İstanbul, 05 Mayıs 1988, S.4

(6) Karluk, Age,S.27

(7) Milliyet , 06.Mayıs 1996

leleri de söz konusu olmadığından , Sterlinin istikrarını muhafaza etmek için gerekebilecek müdahale, AT paralarına kıyasla çok daha büyük boyutlarda olabilecektir. Aşırı bir müdahale ise yut içi parasal hedeflerle çelişebilecek faiz oranlarında daha büyük dalgalanmalara neden olabilecektir.(8)

Sistemin Diğer Temel Özellikleri ;

..Sistem topluluk dışı ülkelere açıktır.

..Parasal İşlemler ECU 'ye Dayanmaktadır.

..Birliğe üye her ülkenin özel durumu dikkate alınmaktadır.

..Üye ülkelerin Merkez bankalarındaki döviz rezervlerinin bir bölümü ortak kullanıma ayrılmış, böylece önemli ölçüde mali imkan yaratılmıştır.

..Ödemeler bilançosu fazla veren üyelerin de sistem içinde sorumlulukları vardır.

..Sistem Avrupa Para Yılına kadar sıkı kurallara bağlanmıştır. (9)

A . Avrupa Para Birimi - ECU

AA . ECU' nün Kaynağı

ECU, İngilizce European Currency Unit - Avrupa Para Birimi sözcüklerinin baş harflerinden alınan ve aynı zamanda 13. yüzyılda Fransa' da kullanılan bir altın sikkenin adını taşıyan(10) bir para birimidir.

ECU yalnızca bütçesel amaçlar için kullanılan bir hesap birimi olarak hayatiyet kazanmıştır. Şimdi, o aynı zamanda şirketler, bankalar ve özel bireyler tarafından artan derecede ve düzenli bir artış gösteren onu yaratan Avrupa Topluluğu Esntitütüleri tarafından yalnızca resmi amaçlar için değil toplulukta para olarak artan bir şekilde hizmet vermektedir. (11)

(8) TÜSIAD, Age, S.5

(9) Karluk, Age, S.146

(10) Töre, Age, S.7

(11) European Documentation, The ECU, Office for Official Publications of the European Comm., 05/1987 ,S.5

ECU bu hizmeti bugün iki farklı çevre için vermektedir. Resmi ECU Para otoriteleri tarafından kullanılıyor ve özel ECU yaygın bir şekilde iş alemi ve halk tarafından kullanılmakta olup her ikisinde tanımlamada aynıdır.

Avrupa Topluluğu aslen 6 üye devleti kapsayan ve 1986 'dan beri 12' ye ulaşan ve gelişmeye devam eden bütün üyelerin eşit haklara fakat farklı para birimlerine sahip olduğu bir topluluktur. Topluluğun kuruluşundan beri ECU yaygın bir değer ölçüsü olarak , topluluk bütçesinin düzenlenmesi tarımsal ürünlerin genel fiyatlarının ifadesi için ihtiyaç göstermiştir.1960 ' ın başlarında ortak tarım politikasının gereği talep ve yükümlülüklerin tespiti için bir değer ölçüsü ihtiyacı baş göstermiştir. Tarımsal hesap birimi olarak o yıllarda ortaya çıkan bu değer ölçüsü birliği ortak bir para değildi. Yalnızca bir hesap birimi veya ortak bir kriterdi. Bu hesap birimi, normal hesap biriminin altın paritesine eşit olup 1971 yılına kadar ABD Doları ile aynı değerdedir. Diğer bir deyişle 0.88867088 gram saf altındır.(12)

Topluluğun ilk hesap birimi (UA) 1950' de oluşturulmuş olup Avrupa Ödemeler Birliği (EPU) tarafından kullanıldı, onun değeri altınla ölçülen eşitlikte 1 USD=0.88867088 gram saf altın idi. Hesap biriminin ulusal paralara değişimi Bretton Woods anlaşmasına göre uluslararası düzeyde sabitlenmiş üye ülke paraları için resmi merkezi kurlara dayanmaktaydı (13)

Sonuç olarak birkaç değişik hesap birimi toplulukta uygulamaya konulmuştur ki bunların bazıları günlük oranların dalgalanmasına göre ayarlanıyordu.

21 Nisan 1975 ' de topluluk Uluslararası Para Fonu (IMF)' nin örneğini takip etmeye karar verdi ve Avrupa hesap birimi yaratmak için dokuz üye ülkenin paralarının belli miktarlarda bir araya gelmesiyle bunu yaptı. O zaman IMF hesap birimi, özel çekme hakkı (SDR) ortak sepetleri 16 paranın kararlaştırılan miktarlarından oluştu.

Topluluğun yeni hesap birimi Avrupa Hesap Birimi (EUA) olarak adlandırıldı. Değeri ise 1 EUA = 1 SDR = 1.20635 ABD Dolarıdır. 1975' de EUA' nın oluşumu ECU için bir zemin hazırlamıştı. 13 mart 1979' da Avrupa Para Sistemi (APS) kurulduğu

(12) Karluk , Age, S.147

(13) European Documentation, Age, S.6

zaman EUA formülü değiştirilmeden kaldı. Fakat bunda yalnızca isim değişikliği EUA' dan ECU' ye olarak yapılmıştır.

1981 Yılından itibaren ECU, EUA' nın bütün fonksiyonlarını üstlendi. şimdi ECU topluluğun tek hesap birimi olup 1970' li yıllarda farklı hesap birimlerinin sebep olduğu karışıklıklarıda önlemiş bulunmaktadır. ECU hesap birimlerinden farklı olarak hem bir ödeme aracı olması hem de hakiki bir paranın işlevlerini göstermesi açısından da hesap birimlerinden ayrılıyordu.

Bugüne kadar ECU olarak adlandırılan ve de 01 Ocak 1999 tarihinden itibaren Avrupa Birliği lkeleri arasında tedavüle çıkarılacak olan ve kullanılacak tek para biriminin adı 15.12.1995 tarihinde toplanan iki günlük zirvede " Euro " olarak kararlaştırılmıştır.(14)

Avrupa Birliği lkelerinden Fransa 1999 yılında uygulamaya konulacak olan para birliği hazırlıklarını bastırdıkları yeni banknotlarla başlattı. 21 Fransız Frangı değeri taşıyan yeni " 3 Euro " banknotu deneme amacıyla 15 Nisan 1996' dan itibaren bir hafta süreyle piyasaya sürmüştür. (15)

AB . ECU Sepeti

ECU sepeti, birlik yesi 9 ülke tarafından milli paraların sabit miktarlarda bir araya getirilmesinden oluşturulmuştur. Bu miktarlar üyelerin gayri safi milli hasılası, birlik içindeki ticaret hacmi ve kısa vadeli parasal destekleme sistemindeki paylarına bağlı olarak oluşan katsayıya göre tespit edilmektedir.

(14) Hürriyet , 16.12.1995

(15) Zaman , 17.04.1996

TABLO- 1.2 Yıllara Göre ECU Sepetindeki Milli Paraların Sabit Tutarları

	1975 - 1984	17.09.1984	21.09.1989
Alman Markı	0.828	0.719	0.6242
İngiliz Sterlini	0.0885	0.0878	0.08784
Fransız Frangı	1.15	1.31	1.332
İtalyan Lireti	109	140	151.8
Hollanda Florini	0.286	0.256	0.2198
Belçika Frangı	3.66	3.71	3.301
Lüksemburg Frangı	0.14	0.14	0.13
Danimarka Kronu	0.217	0.219	0.1976
İrlanda Paundu	0.00759	0.00871	0.008552
Yunan Drahmisi	-	1.15	1.44
İspanyol Pesetası	-	-	6.885
Portekiz Esküdosu	-	-	1.393

Yukarıda görüldüğü gibi 1975 yılında EUA iken 13 Mart 1979 'da ECU' nün devreye girmesiyle yalnızca adı değişip bileşimi değiştirilmeden hayatiyetini devam ettiren ECU' nün 17.09.1984 yılında Yunan Drahmisi' nin sisteme dahil olmasıyla değeri tekrar tespit edilmiştir. 01 Ocak 1986' da İspanya ve Portekiz' in üyelikleri sonucu ECU sepeti 12 cins paradan oluşmuş ve sepetteki para miktarları tekrar tespit edilmiştir.

TABLO - 1.3 Yıllara Göre ECU Sepetindeki Paraların % Değişimleri

	Mart 1975	17.09.1984	07.04.1986	12.09.1990
Belçika Frangı	8.20*	8.57 *	8.81 *	7.81
Danimarka Kronu	3.00	2.69	2.77	2.50
Alman Markı	27.30	32.07	33.62	30.46
Yunan Drahmisi	-	1.32	0.85	0.71
Fransız Frangı	19.50	19.06	18.81	19.42
Hollanda Florini	9.00	10.13	10.63	9.53
İrlanda Paundu	1.50	1.20	1.22	1.12
İtalyan Lireti	14.00	9.98	9.36	9.39
İngiliz Sterlini	17.50	14.98	13.93	12.70
Lüksemburg Frangı	-	-	-	0.30
İspanyol Pesetası	-	-	-	5.31
Portekiz Esküdosu	-	-	-	0.75
	100	100	100	100

* Belçika Frangı ile Lüksemburg Frangı birlikte ifade edilmektedir.

Paraların sepet içindeki yüzde değişim oranları Tablo -1.3'de gösterilmiştir.

Genel olarak sepeti oluşturan para miktarlarının her 5 yılda bir belirlenmesi, sepeti oluşturan paralardan birinin % 25 veya daha fazla değer artışı kaydetmesi veya sisteme yeni bir ülkenin dahil olması durumlarında yeniden belirlenmesi Avrupa Topluluğu Bakanlar Konseyi tarafından oybirliğiyle alınacak karar doğrultusunda gerçekleştirilir.

Konsey tarafından alınan kararlar doğrultusunda döviz kuru mekanizmasında yapılan ayarlamalar Tablo 1.4' de kronolojik olarak gösterilmiştir.

Bu ayarlamalar ile üye ülkeler ekonomik durumlarındaki değişmeler sonucu döviz kuru mekanizmasınca belirlenen band içinde parasının değerini muhafaza edemeyince ya dalgalanma bandı genişletilmekte ya da mekanizmayı terketmektedir. Kimi durumlarda da, ülkenin istikrarlı bir yapıya kavuşması, döviz kuru mekanizmasına tekrar girişi veya geniş olan dalgalanma bandının daraltılması şeklinde görülmektedir.

AC . ECU' nün Fonksiyonları

ECU Avrupa Para Sisteminin direği ve Avrupa' da bir parasal istikrar bölgesinin sembolüdür. ECU' nün yalnızca Avrupa Para Sistemi içinde değil uluslararası para sistemine de, kendi içindeki istikrarın temini vasıtasıyla dünyadaki para sisteminin istikrarına da katkısı olmaktadır.

ECU' nün başlıca dört fonksiyonu vardır.

1- Döviz kuru mekanizmasında bir denominator'dür(nümerer). ECU' nün ilk vazifesi, Avrupa para sisteminde döviz kuru mekanizması için bir denominator olarak işlem görmesidir.

ECU' de ifade edilen merkezi kur Avrupa para sisteminde her bir para için saptanır. Bu ECU ile ilgili merkezi kurlar çift taraflı döviz kuru ızgarasını kanıtlamak için kullanılır. % 2.25 'lik dalgalanma marjı (günümüzde % 15) negatif ve pozitif olmak üzere her iki yönde müsaade edilmiştir.

Tablo 1.4 Döviz Kuru Mekanizmasında 1979' dan bu yana Yapılan Kur (Merkezi Kur) Ayarlamaları

Tarih		BFR	DKR	DM	DR	PTA	FF	IRL	LIT	HLF	ESC	UKL
13.03.1979 (1)												
24.09.1979	Ayarlama	0	-3	2	1	1	0	0	0	0	1	2
30.11.1979	"	0	-5	0	1	1	0	0	0	0	1	2
23.03.1981	"	0	0	0	1	1	0	0	-6	0	1	2
05.10.1981	"	0	0	5.5	1	1	-3	0	-3	5.5	1	2
22.02.1982	"	-8.5	-3	0	1	1	0	0	0	0	1	2
14.06.1983	"	0	0	4.25	1	1	-5.75	0	-2.75	4.25	1	2
22.03.1983	"	1.5	2.5	5.5	1	1	-2.5	-3.5	-2.5	3.5	1	2
17.09.1984(2)												
22.07.1985	Ayarlama	2	2	2	2	1	2	2	-6	2	1	2
07.04.1986	"	1	1	3	2	1	-3	0	0	3	1	2
04.08.1986	"	0	0	0	2	1	0	-8	0	0	1	2
12.01.1987	"	2	0	3	2	1	0	0	0	3	1	2
19.06.1989(3)												
21.09.1989(4)												
08.01.1990	İtalyan lirası DKM' nin dar bandına geçti.											
08.01.1990	Ayarlama	0	0	0	2	0	0	0	-3.67	0	2	2
08.01.1990	Sterlin geniş bandta (% 6) DKM'na katıldı.											
06.04.1992	Escudo geniş bandta (%6) DKM'na katıldı.											
14.09.1992	Ayarlama	3.5	3.5	3.5	-	3.5	3.5	3.5	-3.5	3.5	3.5	3.5
17.09.1992	Sterlin ve Lira DKM' den çıktılar.											
17.09.1992	Ayarlama	0	0	0	2	-5	0	0	2	0	0	2
23.11.1992	"	0	0	0	2	-6	0	0	2	0	-6	2
01.02.1993	"	0	0	0	2	0	0	-10	2	0	0	2
14.05.1993	"	0	0	0	2	-8	0	0	2	0	-6.5	2
02.08.1993	DM ve HFL hariç diğer DKM paraları için % 15'lik dalgalanma bandı kabul edildi.											

1 - ERM de İtalya %6, diğerleri % 2.25 bandında yer aldılar.

2 - ECU'nün kompozisyonu değiştirildi. Drahmi sepete dahil edildi, fakat ERM' ye katılmadı.

3 - Peseta EMS'ye katıldı ve ERM'in geniş bandına dahil oldu.Fakat ECU sepetine dahil olmadı.

4 - ECU'nün kompozisyonu değiştirildi. Peseta ve Escudo ECU sepetine dahil oldu.Ancak Peseta ERM'ye katılmadı.

5 - EMS'ye katılmayan paralar

6 - ERM'ye katılmayan paralar

BFR Belçika Frangı, DKR Danimarka Kronu, DM Alman markı, DR Yunan Drahmisi

PTA İspanyol Pesetası, FF Farnsız Frangı, IRL İrlanda Paundu, LIT İtalyan Lireti,

HFL Hollanda Florini, ESC Portekiz Escudosu, UKL İngiliz sterlini.

Kaynak ; **Commission of the European Communities- European Economy: Annual Economic Report For 1993**

Avrupa Para Sistemi döviz kuru mekanizmasına katılmak her bir paranın ECU ile bağılı merkezi kurunun ülkelerin oranlarına bağımlı olması demektir. Uygulamada mekanizmaya dahil ülkeler artık bireysel olarak karar alma mekanizmasından yoksundurlar. Bu yetkilerini merkeze aktarmaktadırlar.

2- Döviz kurunda meydana gelecek sapma eşiğinin hesaplanmasında bir referans birimidir.

Bu gösterge, herhangi bir parayı örneğin ECU veya diğere paralar için ortalamadan ne kadar uzaklaştığını, fark tamamen büyümeden önce tespit eden bir çeşit erken uyarı sistemi olarak faaliyet gösterir. (16)

Bu fonksiyon ile ECU'nün ulusal ekonomik ve para politikalarında disiplini teşvik ettiği varsayılmaktaydı.

3- Hem müdahale hem de kredi mekanizması ile ilgili işlemlerde nümererdir.

Müdahale, para otoritelerince para arzının düşürülmesi veya artırılmasıyla kendi parasının döviz kurunu etkilemeyi hedefleyerek ulusal paraya karşı yabancı paraların alınması veya satılmasıdır.

Bu sistem döviz kuru mekanizmasınca saptanmış olan marj % 2.25 (günümüzde % 15)' lik oranın üzerine veya altına düşmesi halinde ülke merkez bankasının elindeki güçlü parayı piyasaya sürerek zayıf olan kendi parasını toplaması veya tam tersini yapmasıdır.

Bu işlemler için ilgili ülke merkez bankası rezervinin yeterli olmaması durumunda diğere ülke merkez bankalarının çok kısa vadeli kredi imkanlarını sağlaması zorunludur. Bu 1973' de kurulan Avrupa Parasal İşbirliği Fonu gereğidir.

4- Topluluk para otoriteleri arasında bir rezerv ve ödeme aracıdır.

Avrupa para sisteminde dahil olan ülkeler altın rezervlerinin % 20 'leri ile Dolar rezervlerinin % 20' lerini bir araya getirerek, Avrupa Parasal İşbirliği Fonunu kurdular.

Bu rezerv karşılığında ECU yaratıldı, Likit bir kaynak değildir. Üye ülkelerin Avrupa Parasal İşbirliği Fonuna kaynak olarak aktardıkları rezervler iki yılda bir tekrar

gözden geçirilmektedir. Bu rezervler karşılığı üye ülkelere herhangi bir faiz ödentisi sözkonusu olmayıp faiz geliri bu rezerv paraya ihtiyacı olan üye ülkelere tahsis edilen kredilerden elde edilmektedir.

Avrupa Para Sisteminin başlangıcında 27 Milyar olan ECU meblağı 1985 yılında 45 Milyar'a yükselmiştir.

AD . ECU' nün Kullanımı

ADA . ECU' nün Resmi Kullanımı

1- Bütçe, Vergiler ve İstatistikler

Topluluk bütçesinin tüm kalemleri (gelir ve harcamalar) ECU cinsinden girilmektedir. 1979 yılından buyana ECU; belirli gümrük vergileri, tazminat ödemeleri vergi iadeleri ve diğer topluluk içi ödemelerde kullanılan tek hesap birimidir. Avrupa Topluluğu'nun parasal istatistikleride mukayese sağlayabilmek amacıyla ECU cinsinden tutulmaktadır. Toplulukça araştırma için verilen hibe ve kredilerde olduğu gibi, cezalar, tencüme ve uzmanlık ücretleri gibi ödemelerde ECU olarak yapılmaktadır, (17)

2 - Ortak tarım politikası

Ortak tarım politikası altında tarımsal fiyatlar birliği sistemine göre fiyatlar ilkönce ECU cinsinden hesaplanıp daha sonra değişik ulusal paralara çevirmektedir.(18) Bu durumda fiyatların istikrarı, merkezi kurların istikrarına bağlıdır.ECU olarak tespit edilen fiyatlardaki böylesine dalgalanmalardan kaçınmak ECU değişim oranları bağlı olmadan özel yeşil kurları kullanarak ulusal paraya çevrilir. Bununla birlikte karşı sınır tarım ticaretinin yabancı para piyasalarında gerçekte belirlenen döviz kurlarında uygulandığından beri sınır masrafları ve subvansiyonlar (maddi tazminat meblağları) sistemi yeşil kur ile piyasa fiyatı arasındaki farkı tamamlamak için önerildi ve böylece ticaret sapmasından kaçınılmış oldu.

ECU' nün ortak tarım politikasındaki rolü yukarıda da açıklandığı üzere oldukça kompleksdir.

(17) TÜSIAD, Age, S.11

(18) European Documentation, Age, S.20

3- Avrupa Kalkınma Fonu ve üye olmayan ülkeler ECU Lome sözleşmesi çerçevesinde kurulan ve bu sözleşmeyle topluluğu 60' ın üzerinde Afrika, Karayibler ve Pasifik ülkelerine bağlayan Avrupa Kalkınma Fonu tarafından kullanılmaktadır. Lome sözleşmesi her 5 yılda bir tekrar müzakere edilmektedir. Fon' un bütün gelir ve masrafları ECU cinsinden ifade edilmektedir. Artan orandaki projelere yapılan yardım ve finansman ödemeleri ECU olarak yapılmaktadır.

4- Avrupa Yatırım Bankası

Topluluğun uzun dönemli finansman ihtiyacını karşılayan ve ECU cinsinden ilk kamu borçlanmasını (tahvil) çıkarmak suretiyle gerçekleştiren Avrupa Yatırım Bankasıdır. ECU' nün özel sermaye piyasasındaki gelişimine katkıda bulunmaktadır. Bankanın en önemli finansman kaynağı uzun dönem borçlarıdır. Bankanın ECU cinsinden finansal kaynakları her yıl artmaktadır. 1986 Yılı itibariyle bankanın ECU cinsinden kullandığı kredi miktarı toplam kredilerin % 9' una ulaşmıştır. Banka Ayrıca zaman zaman topluluk bütçesinden ve Avrupa Yatırım Fonu' ndan verilen kredilerde aracılık yapmaktadır. ECU Avrupa Yatırım Bankasının nakit yönetiminin önemli bir parçası olmuştur. Banka likidite ihtiyacının bir bölümünü ECU cinsinden para piyasası değerli kağıdı ile karşılamaktadır.

5- ECU ve Topluluğun Yardım Mekanizmaları

ECU, döviz kuru mekanizması çerçevesinde onların herbirinin kendi paralarının desteklenmesinde geçici müdahalelerden doğan borçların halledilmesi için Avrupa para sistemine katılan ülkelerin merkez bankaları tarafından kullanılır. İlaveten eğer bir ülke merkez bankasının müdahale için dolar veya topluluk paralarından birisine ihtiyaç olursa bunu ECU karşılığı olarak diğer ülke merkez bankalarından borç alabilir.

Topluluk kredi mekanizmalarında da ECU' nün rolü fazladır. Bu yardım mekanizmaları üye ülkelerin içinde bulunduğu geçici ödemeler dengesi güçlükleri karşısında devreye girer. Kredi mekanizması konusu, ileride ayrıca incelenecektir.

ADB . ECU' nün Özel Kullanımı

Özel ECU piyasaları 1979 yılında birkaç Belçika Bankasının topluluk kurumları adına vadesiz ve vadeli mevduat hesabı açmaları üzerine gelişmeye başladı. Bu sistem komisyona nakit yönetimini basitleştirmek için imkan verdi ve ECU cinsinden yapılan finansal yardımlar ve faiz sübvansiyonlarını Avrupa Yatırım Bankası' na direkt olarak ECU cinsinden transferi mümkün olmuştur. (19)

Zaman içinde bankalardan ziyade şahısların kullanımı da bankaların ECU' ye dayalı hizmetlerin arttırılmasına sebebiyet vermiş ve geçen zaman içinde bankalararası ECU piyasası oluşmuştur. Bunu müteakiben ECU takas sistemi (MESA) 1982 yılında en aktif beş banka tarafından kurulmuştur.

ECU' nün bankacılık piyasasında kullanımının artması şirketleri dolayısıyla harekete geçirmiş ve neticede bazı firmalar ECU üzerinden tahvil çıkartarak borçlanmaya gitmişlerdir.

ECU Piyasasının bu Derece Gelişmesinin Nedenleri;

1. Avrupa para sisteminin işlemlerinden ve bir sepet para olarak onun yapısından kaynaklanan ECU' ye özgü avantajlar,
2. Avrupa parası olarak ECU' nün potansiyel cazibesini kabul eden ticari bankalar tarafından ECU piyasalarının aktif yükselişi,
3. ECU' nün özel kullanımları için topluluk kurumları tarafından yapılan yardımlara bağlayabiliriz. ECU'nün kullanıldığı alanları ana başlıklar halinde inceleyelim.

ı- Döviz piyasalarında ;

ECU topluluk ülkeleri bankaları arasında yabancı para değişim işlemlerinde kendisine sağlam bir yer edinmiştir. Kabaca bir tahminle ECU' nün günlük değişimi 10 Milyar ECU' dür. ECU' nün alış ve satış kurları arası fark, en yaygın bir şekilde işlem gören ulusal paralar ile hemen hemen aynıdır.(20)

Bankalarda döviz pozisyonları ile ilgili kur riskini en aza indirmek için ECU

(19) European Documentation, Age, S.27

(20) European Documentation, Age, S.30

tutmayı yeğlemektedirler. ECU çoğu üye ülkenin döviz piyasasında işlem görmekte ve resmi olarak kuru ilan edilmektedir. ECU üzerinden işlemler, topluluk harici ülke bankalarınca da yapılmaktadır. Örnek olarak diğer Avrupa ülkeleri, ABD, Uzak ve Yakın Doğu ülkeleri verilebilir. (21)

b II- Bankacılık Piyasasında;

ECU' nün sepet yapısı nedeniyle bankaların ECU kredileri ve mevduatlarında herhangi bir döviz kuru riski olmamasına rağmen uyguladıkları alacak ve borç oranları farklılık gösterebilir. Bankalar kendilerini, sepetin bileşimindeki öngörülen oranları hesaba katarak ferdi sepet paralarındaki hedging işlemleri araçlarıyla koruyabilirler.

Bankacılık piyasasının diğer önemli bir yönüde şudur. ECU mevduatları ve kredileri için faiz oranları ferdi sepet paralarına uygulanan faiz oranlarının ağırlıklı ortalamasıyla oluşan teorik değerle ilişkili olup yakın değerdedirler.

Başlangıçta, ECU bankacılık piyasasındaki banka harici mevduatlar bankaların kullandıkları kredilerden daha fazlaydı. Bununla birlikte geçen son bir kaç yıl içinde bu dengesizlik tersine dönmüştür. Bu tersine dönüş bir takım kurumsal faktörlere bağlanabilir. Bunlar, İtalya'daki döviz kuru kısıtlamaları, İtalya ve Fransa' daki yabancı para bulundurma yasağı, Alman Merkez Bankası Bundesbank' ın Alman para hukukunun yorumlaması sonucu Alman para enstitülerinin müşterilerine ECU işlemlerini yapmada karşılaştığı güçlükler gibidir. Bu saydığımız faktörlerin ortadan kalkması neticesi birdenbire olmasa da zaman içinde ECU üzerinden kullanılan kredi miktarı banka harici mevduatları geçmiştir.

c III- Tahvil Piyasası ;

ECU tahvilleri, Avrupa piyasalarında önemli bir özelliğe sahiptir. Birincil piyasada ECU tahvilleri piyasanın % 4 ' ünün üzerine 1981' den sonra geçen 6 yıl içinde ulaşmıştır.

İlk önceleri ECU Tahvilleri, üye ülke kamu kurumları tarafından uluslararası organizasyonlar neticesi çıkarılmıştır. 1985 yılının sonuna gelindiğinde ise çıkarılan tahvillerin yarısının özel kişiler (kuruluşlar) tarafından çıkarıldığını görmekteyiz.

TABLO 1.5 ECU Cinsinden Tahvil İhracı (Milyar ECU), Uluslararası Piyasalarda,

Yıllar	1983	1984	1985	1986
Avrupa Topluluğu (*)	1,325	2,050	5,299	4,105
Bütün Avrupa	1,610	2,638	6,125	5,165
Diğer Dünya Ülkeleri	320	806	3,285	1,644
Toplam	1,930	3,444	9,410	6,809

Kaynak- Avrupa Topluluğu Komisyonu

(*) Bütün Avrupanın rakamlarına dahildir.

Yukarıda kısaca ilk yıllardaki tahvil ihracının genelde dağılımı görülmektedir.

ECU tahvil ihraçlarında önceleri fiyatlar genellikle ECU sepetindeki paraların faiz oranlarının ağırlıklı ortalaması olarak saptanan faiz oranına göre belirlenmekteydi. Fakat bugün, ikincil piyasada arz-talep koşullarına göre oluşan fiyatlar tahvillerin fiyatının tespitinde en önemli faktör olmaktadır.

İV- Vadeli ECU İşlemleri ve Opsiyonları ;

Avrupalı olmayan firmaların amacı, kendi paralarının Avrupa para blokuna karşı dalgalanmalarından kendilerini korumak için vadeli ECU ve opsiyon işlemleri yaptıklarını görüyoruz. Bir vadeli ECU kontratında, alıcı (veya satıcı)'nın kontrat bitiminde ECU'nün anlaşılmiş fiyatı üzerinden belirlenmiş miktarda yine belirlenmiş bir vadede almak (veya satmak) zorunluluğunun bulunduğunu görmekteyiz.

ECU opsiyon kontratında ise alıcının gelecekte belirli bir tarihte belli miktardaki ECU'yu almak veya satmak hakkının bulunduğu fakat bunda bir zorunluluğun olmadığını görüyoruz.

ECU opsiyonları, Şubat 1986 tarihinden buyana Philadelphia Menkul Kıymetler Borsası'nda omak üzere uygulamaya başlanmıştır. Bunun yanında ECU vadeli işlemleri ise ocak 1986' dan buyana kısmi olarak New York Pamuk Borsası ve Chicago Ticaret Borsası'nda şekillenen finansal değer değişimi üzerine başlamış bulunmaktadır.

e v- Dış Ticarete ECU ;

Dış ticarete halihazırda ECU' nün kullanımının pek yaygın olduğunu söyleyemiyoruz. ECU ticari kredi tahsisatları için, çok uluslu şirketlerin dahili kliring işlemlerinde bir belirleyici olarak bir fiyatlama enstrümanı olarak faturalamadaki para olarak ve de ithalat ve ihracat işlemlerinde bir ödeme aracı olarak kullanılmaktadır.

ECU daha önce de görüldüğü gibi, İtalya 'da dış ticaretin finansmanında ayrıca Rusya ile Fransa ve İsveç arasındaki ihracatın finansmanında kullanılmaktadır. Bu tercihin nedeni, ECU faiz oranının ilgili ülke paralarının faiz oranlarına göreli olarak daha düşük olmasıdır. 1985 yılından itibaren, OECD' nin İhracat Kredi Antlaşmasına dahil diğer ülke paraları ile ilgili olarak, ECU için bir "ticari referans faiz oranı " belirlenmiştir. Bu oran, adı geçen ülkelerde ECU cinsinden İhracat Kredisi sağlayan kurumlarca kullanılabilir.(22)

ECU' nün kağıt ve bozukluk şeklinde ödeme aracı olarak kullanılmasında kanuni ve pratik bazı zorluklar vardır. Bununla birlikte, ECU seyahat çekleri, ECU euro çekleri ve ECU hesapları üzerinden verilen kredi kartlarını ve Belçika Hükümetinin çıkardığı 50 ECU altın ve 5 ECU gümüş madeni paranın halihazırda ödeme aracı olarak sistem içinde yerlerini almışlardır.

f vı- Parasal Kurumların ECU Piyasasına Katılımı;

Danimarka, İrlanda ve İtalya hükümetleri Avrupa Sermaye piyasasında ECU tahvillerini ihraç ettiler. Böylece artan fonlar ulusal paralara karşı ilgili merkez bankalarına bırakıldılar. Merkez Bankaları hem ECU olarak bu fonları rezervlerinde tutabilirler hemde diğer rezerv enstrümanlarında yabancı para piyasalarında değiştirebilirler.

Bazı topluluk merkez bankaları, ECU ' yü bir müdahale aracı olarak kendi paralarının döviz kurunu etkilemek istedikleri zaman kendi paralarını alarak ya da satarak kullanmaya başlamışlardır. ECU alım satımları sepetteki paralar arasındaki çarpaz kurları etkilememektedir.

Para ve tahvil piyasalarında ECU' ye dayalı menkulleri ellerinde bulunduran-

lar yalnızca topluluk merkez bankaları değildir. Bunun yanında topluluk üyesi olmayan diğer Avrupa ülkeleri, Güney Amerika ve Uzak Doğu ülke merkez bankalarının da sayabiliriz. Bu şekildeki yatırımlar halihazırda olmasına karşın, uluslararası alanda resmi rezervlerin parasal çeşitlendirilmesinde bir ihtiyacın var olduğunun ve ECU'nün olası alternatiflerden birisi şeklinde düşünüldüğünün bir kanıtı olarak görülmektedir.

B . Kur Sistemi ve Müdahale Mekanizması

Avrupa para sisteminin önemli müdahalelerinden birisi olan kur sistemi (döviz kuru mekanizması), Yunanistan haricinde onbir topluluk üyesi ülkenin katılımıyla oluşturulmuştur. Sisteme dahil olan her ülkenin parasının merkezi değeri ECU cinsinden ifade edilmektedir. Üye ülke paraları arasındaki ikili merkezi kur ise ECU merkezi kurları esas alınarak hesaplanmaktadır. Hesaplanan bu kurlardaki olası dalgalanmaların sınırlarını belirleyen iki kriter söz konusudur. Bunlardan birincisi zorunlu müdahale sınırları, ikincisi ise sapma eşiğidir.

BA . Zorunlu Müdahale Sınırları - Parite Izgarası

13 Mart 1979'da kurulan Avrupa para sistemi ve o tarihte oluşturulan ECU sepetindeki topluluk paralarının ECU' ye göre ifade edilen milli para değerlerine merkezi kur denilmiştir. Örneğin 1 DEM = 0.48 ECU gibi.

Bu kurlara dayanarak her bir üye ülke parası ile diğer üye ülke paraları arasında Bretton Woods sisteminde olduğu gibi ikili olarak belirlenen kurlarada ikili merkezi kurlar denilir. Örneğin ; 1 ECU = 2.5 DEM (Merkezi Kur)

$$1 \text{ ECU} = 5 \text{ FRF (Merkezi Kur) ise}$$

$$1 \text{ DEM} = 5 / 2.5 \text{ FRF 'dir.}$$

$$1 \text{ DEM} = 2 \text{ FRF 'dir. (İkili Kur)}$$

İkili merkezi kurlardan sapılabilen alt ve üst sınırların herbiri, Avrupa Yılında olduğu gibi +/- % 2.25, toplam olarak % 4.5' dir. merkezi kurların alt ve üst sınırları ise % 1.125' dir. Portekiz, İspanya ve İngiltere için dalgalanma marjı +/- % 6 olarak kabul

edilmiştir. (23) İtalyan Lireti ve Sterlin Eylül 1992 para krizi sebebiyle mekanizmadan ayrılmışlardır. 2 Ağustos 1993 tarihinde DEM ve NLG dışındaki diğer sisteme dahil olan ülke paraları için dalgalanma marjı +/- % 15 olarak kabul edilmiştir.

Yukarıdaki ikinci örneğimizde +/- % 2.25' lik taban ve tavan kurları belirleyecek olursak ;

$$1 \text{ DEM} = 2 \text{ FRF ikili kuru üzerinden,}$$

$$1 \text{ DEM} = (2 - 2 \times 2.25 / 100) = 1.955 \text{ FRF taban}$$

$$1 \text{ DEM} = (2 + 2 \times 2.25 / 100) = 2.045 \text{ FRF tavan}$$

Örneklerinden de anlaşılacağı üzere zorunlu müdahale sınırı parite ızgarası Alman Markı için Fransız Frangı' na karşı taban 1.955 FRF , tavan ise 2.045 FRF' dir.

Piyasadaki cari kurlar ikili merkezi kurların alt ve üst sınırlarını aşarsa, bu paralara müdahale etmek gerekecektir. Müdahale ya döviz piyasalarına yapılacak ve/veya deflasyonist bir ekonomi politikası izlenecektir. Parası zayıf bir ülke olan İtalya' da Liret' in Mark' a göre piyasa kurunun üst sınırına ulaşması liretin dış satın alma gücünün zayıfladığını ortaya koyar. Bu madalyonun bir yüzüdür. Madalyonun diğer yüzünde Mark' ın Liret karşısında güçlenmesi ve Frang' ın Mark' a göre değerinin alt sınırına ulaşması vardır. (24)

Böyle bir durumda ilgili ülkenin Merkez Bankası para piyasasına müdahale ederek parasının değerini sözü geçen pariteler arasında tutmaya çalışırlar. Bunun için piyasadan zayıf parayı çekerek güçlü olan para piyasaya sürülür. Böylelikle paranın değeri bant içinde tutulmuş olur.

Sistem içinde var olan paraların değerlerinin aşırı artış durumunda parite ızgarasında konusu edilmiş bulunan alt ve üst sınırlara varmadan önce de bir uyarı noktası olmalıdır. İşte bu da sapma eşiği olarak adlandırılmaktadır.

(23) Karluk, Age, S.153

(24) Karluk, Age, S.550

BB . Sapma Eşiği

Avrupa Para Sisteminde başlangıçta sisteme dahil olan her para için öngörülen +/- % 2.25 oranındaki maksimum dalgalanma marjının % 75' ine yani dalgalanma sınırının +/- % 1.7' sine eşit bir sapma eşiği belirlenmiştir.(25) Bir Ülkenin parası bu sapma eşiğini geçerse ilgili makamlar (merkez bankaları) ekonomik önlemler veya merkezi kur ayarlamaları ile durumu düzeltme yoluna gideceklerdir.

Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere , ECU ' de ağırlıkları fazla olan paralar dalgalandığında ECU' yü de yukarıya veya aşağıya çekeceklerinden erken uyarı sisteminde büyük ülkelerin paralarına küçük ülkelerin paralarına göre daha dar dalgalanma marjı tanınmıştır. Örneğin ECU' de 1/3 ağırlığı olan Alman Markı' na +/- % 1.1 ayrılma eşiği (sapma eşiği) öngörülmüştür.(26)

TABLO 1.6 Dalgalanma Marjı ve ECU Ağırlıklarına Göre Sapma Eşiğinin Tespiti

	+ / - Dalgalanma	ECU Ağırlığı	Değişme Oranı	+ / - Eşikler
Alman Markı	% 2.25	x % 33 =	% 1.51 x 3/4	= % 1.13
Fransız Frangı	% 2.25	x % 19.08 =	% 1.80 x 3/4	= % 1.35
Hollanda Florini	% 2.25	x % 10.05 =	% 2.01 x 3/4	= % 1.51
İtalyan Lireti	% 6	x % 9.5 =	% 5.43 x 3/4	= % 4.07
Belçika Fr. Lüksemburg Fr.	% 2.25	x % 9.6 =	% 2.03 x 3/4	= % 1.52
Danimarka Kronu	% 2.25	x % 3.1 =	% 2.18 x 3/4	= % 1.64
İrlanda Sterlini	% 2.25	x % 1.2 =	% 2.22 x 3/4	= % 1.67
İngiliz Sterlini	Sisteme henüz katılmamıştır.			

Kaynak : M.İlker Parasız , Uluslararası Para Sistemi, S. 237

(25) Karluk, Age, S.156

(26) Parasız, Age, S.237

Bir ülkenin parası sapma eşliğine geldiği zaman Merkez Bankaları Guvernörler Komitesi, Para Komitesi, Ekonomi Politikası Komitesi ile Bakanlar Konseyi gerekli tedbirleri almak zorundadır. Eğer müdahale gerekirse, bu sisteme üye ülkelerin paralarıyla gerçekleştirilir. (27)

BC . Tarım Sektörü ile İlgili Kur ve Müdahale Mekanizması

Topluluğun tarım sektörü için öngördüğü kur ve müdahale sistemi büyük ölçüde korumacıdır. Amaç tarım kesiminde, çiftçiye mali yardımlar vasıtasıyla üretimi subvansane etmek diğer taraftan elde edilen ürünleri de yüksek fiyat ile satışının yapılması vasıtasıyla tarımsal gelirlerin maximizasyonunun sağlanmasına çalışılmaktadır. Topluluk dışı ülkelerin fiyatlarındaki düşüklüğü de oluşturulan gümrük duvarları vasıtasıyla yükselterek topluluk içindeki üreticilerin rekabet şansını kaybetmeleri engellenmiş olmaktadır.

Topluluk içinde müşterek tarım fiyatları önceden ECU cinsinden saptanmakta, daha sonra bu ECU fiyatının karşılığı, ülke paraları cinsinden ifade edilmektedir. (28)

Topluluk içindeki ülkelerin kendi paralarının zaman içinde değer kazanması diğer ülkelerle aynı oranda olmayacaktır. Bu da zaman içinde toplulukta bazı ülkelerin aleyhine bir durum oluşturmaktadır. Bunu önlemek için yeşil kur (temsili kur) oluşturulmuştur. Merkezi kurun bu kurdan sapmasından dolayı oluşan farklar, sistem tarafından oluşturulan parasal tazminat fonundan karşılanmaktadır.

Böylelikle tarım kesiminde topluluk üyesi ülkelerdeki bütün çiftçiler ürünlerini ulaşım gibi giderler hariç edildiğinde aynı fiyattan pazarlamış olmaktadırlar.

C . Kredi Mekanizması

Ödemeler dengesizliklerinin veya döviz kurlarındaki değişmelerin yarattığı sorunları çözmek için bugüne kadar topluluk içinde oluşturulmuş bütün kredi mekanizmalarının Avrupa Parasal Fonu'nda toplanması karara bağlanmıştır.(29)

(27) Karluk, Age, S.552

(28) TÜSIAD, Age, S.21

(29) Okan H.Aktan, **Avrupa Para Sistemi**, Hacettepe Ün.İİBF Yayınları no: 4 Ankara 1988, S.15

Avrupa Para Sistemi'ndeki kredi mekanizması yılan sistemindeki ile aynı olup yalnızca finansman olanaklarının artırıldığını görüyoruz. Sistemde üç tür kredi mevcuttur.

CA . Çok Kısa Vadeli Kredi

Bu kredi, sisteme katılan ülkelerin döviz piyasasına müdahale etmek amacıyla topluluk merkez bankalarının birbirlerine fon aracılığı ile sağlamış oldukları ECU cinsinden belirlenen ve genelde vadesi 45 gün olan bir kredidir. Bu süre ilk anda 3 ay, hatta 6 ay daha uzatılabilmektedir. Uzatma işlemi alacaklı Merkez Bankaları'nın onayına bağlıdır. Kullanılan kredinin faizi üye ülkelerin Merkez Bankaları'nın uygulamış oldukları reeskont oranlarının ağırlıklı ortalaması üzerinden hesaplanır.

CB . Kısa Vadeli Finansman

Bu finansmanın , üye ülkelerin ödemeler dengesinde ortaya çıkabilecek geçici açıkların kapatılması amacıyla kullanılmaktadır. Başlangıçta 3 ay vadeli olarak kullanılan ancak gerektiğinde 9 hatta 15 aya kadar uzatılabilen bir kredidir. Bu finansman türü üye ülke merkez bankalarının borç ve alacak kotalarına dayandırılmaktadır. Kısa vadeli parasal destek 09 şubat 1970 tarihinde oluşturulmuştur. (30) Müteaddit defalar olmak üzere en son 1979 yılında kotalar artırılmıştır.

(30) Karluk, Age, S.157

Aşağıdaki tabloda topluluk ülkelerinin alacaklı ve borçlu kotalarının miktarları gösterilmiştir. İngiltere döviz kuru sistemine katılıncaya kadar, bu ülke için eski kotalar geçerli olacaktır. (Borçlu kota 720 milyon ECU, alacaklı kota 1460 milyon ECU)

TABLO 1.7 Kısa Vadeli Parasal Destek ve Orta Vadeli Mali Yardım

Kota ve Taahhüt Tavanları

Ülkeler	Kısa Vadeli Parasal Destek Kotaları			Orta Vadeli Mali Yardım Taahhüt Tavanları	
	Borçlu Kotalar	Alacaklı Kotalar	% Dağılım	Miktar	% Dağılım
Belçika/ Lüksemburg	580	1,160	6.50	1,035	6.50
Danimarka	260	520	2.91	465	2.92
Fransa	1,740	3,480	19.51	3,105	19.50
Almanya	1,740	3,480	19.51	3,105	19.50
Yunanistan	150	300	1.68	270	1.69
İrlanda	100	200	1.12	180	1.13
İtalya	1,160	2,320	13.00	2,070	13.00
Hollanda	580	1,160	6.50	1,035	6.50
Portekiz	145	290	1.63	259	1.63
İspanya	725	1,450	8.13	1,294	8.13
İngiltere	1,740	3,480	19.51	3,105	19.50
Toplam AT	8,920	17,840	100	15,923	100

Kaynak ; IMF (1986 a:29)

CC . Orta Vadeli Mali Yardım

Orta vadeli mali yardım, Roma Anlaşmasının 108. Maddesi anlamında bir karşılıklı yardımlaşma mekanizmasıdır. Bu yardım ödemeler dengesi güçlükleriyle karşılaşan veya böyle bir güçlüğü tehdidi altında bulunan bir ülkeye Konsey tarafından verilmektedir. (31) Bu mekanizma 22 Mart 1971 tarihinde Konsey kararı ile oluşturulmuştur. Bu yardımın miktarı üye ülkenin belli tavan limiti içinde vermiş olduğu kredi ile bağlantılı olup, krediyi talep eden ülkenin toplam taahhüt tavanının % 50 'sini geçemez.

(31) Aktan, Age, S.17

Krediler şarta bağılı olarak kullanılmaktadır. Krediyi alan ülkenin kendisine önerilen para, maliye ve ekonomi politikalarını izleyeceğini taahhüt etmesi gerekir. (IMF' nin şartlılık prensibinde olduğu gibi) kredilerin geri ödeme süresi 2-5 yıl arasındadır ve ECU cinsindedir. (32)

CD . Yeni Topluluk Aracı

Bu sistem üye ülkelerin ekonomik politikaları arasındaki farklılıkların giderilmesine yönelik altyapı ve enerji gibi yatırımları finanse etmektedir. Topluluk tarafından verilen bu kredi birlik üyelerinin az gelişmiş olanlarına kullanılmaktadır. Kaynakları arasında Avrupa Yatırım Bankası' da bulunmaktadır. Topluluk Yatırım Bankası kaynaklı krediler için bankaya faiz sübvansiyonu sağlamaktadır. 1978 yılında 1 milyar EUA olan tahsisin yeterli olmaması nedeniyle 1981, 1983 yıllarında arttırılmış ve en son 1985 yılı itibariyle 5.083 milyon ECU'ye ulaşmıştır.

V . DELORS RAPORU ve AVRUPA PARA SİSTEMİ

Avrupa topluluklarında ekonomik ve parasal birlik yaratılması konusundaki ilk girişim 1969 yılında yapılan La Haye zirvesine dayanmaktadır. Bu zirve sonucunda ekonomik ve parasal birliğin gerçekleştirilmesi konusunda görüş birliğine varılmıştır.

Toplulukta Ekonomik ve Parasal Birlik (EPB) konusundaki ikinci girişim ise 28-29 Haziran 1988 ' de Hannover' de toplanan topluluk zirvesidir. Bu zirve sonucunda 17 üyeli , 12' si üye ülke merkez bankası başkanları ve 4 uzman ile komisyon başkanından oluşan bir çalışma komitesi oluşturulmuştur. Komitenin yoğun çalışmaları sonucu başkanı Jack Delors' un adının verildiği rapor hazırlanarak Madrid' de yapılacak topluluk zirvesinde görüşülmek üzere sunulmuştur. EPB 'nin oluşturulması yönünde Werner raporundan sonraki ikinci ve önemli çalışmadır.

Rapor aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere üç bölümden oluşmakta olup, bu aşamaların sonucunda tam bir EPB ' ne ulaşma hedeflenmektedir.

(32) Karluk, Age, S.554

I. AŞAMA

..İç pazarın oluşturulması	..Sermaye piyasasının liberalleştirilmesi
..Rekabet politikasının güçlendirilmesi	..Para ve döviz kuru politikalarının
..Yapısal fonlardaki reformların	koordinasyonunun güçlendirilmesi
tamamlanması	..Döviz kuru ayarlamalarının sıkça
..Koordinasyonun güçlendirilmesi ve	yapılmasının önlenmesi
izlenmesi	..Tüm topluluk paralarının dar banda
..Bütçe açığı veren üyelerde bütçe	dahil edilmesi
disiplininin sağlanması	..ECU' nün daha fazla kullanımının
	sağlanması

II. AŞAMA

.. I.nci aşamadaki politikaların	..AMB' nin kurulması
geliştirilmesi, uygulanması	..Avrupa para sisteminde bantların
.. Milli makro ekonomik uyumların	daraltılması
gözden geçirilmesi	

III.AŞAMA

.. Kesin bütçe koordinasyon sistemi	.. AMB' nin para politikasından
.. Yapısal ve bölgesel politikaların	sorumlu olması
güçlendirilmesi	.. Değişmez sabit döviz kurları veya
	ECU' nün tek para birimi olması

Kaynak : S.Rıdvan Karluk, Avrupa Birliği ve Türkiye, S.170

a- Birinci Bölüm : 1990 yılına kadar başlaması öngörülen bu bölümde, ekonomi ve para politikaları arasındaki işbirliğinin artırılması, üye ülke paralarının APS mekanizmalarına aynı şartlarla katılımının sağlanması, mali bütünleşmeyi sağlama konusundaki tüm engellerin kaldırılmasını önermektedir.

b- İkinci Bölüm : AT üyesi ülkelerin hangisinin onayı ile hazırlanan yeni antlaşmanın veya mevcut kurucu antlaşmalar da yapılacak değişikliklerin yürürlüğe girmesiyle başlayacak bu geçiş döneminde karar alma mekanizması aşamalı olarak milli düzeyden topluluk düzeyine doğru kayacaktır. (33) Bu doğrultuda ortak bir para politikasının izlenmesiyle ilgili olarak Avrupa Merkez Bankaları sistemi oluşturulmuştur.Yine bu aşamada APS'nin döviz kuru mekanizması çerçevesindeki dalgalanma marjlarının daraltılması önerilmektedir.

c - Üçüncü Bölüm : Bu aşama döviz kurlarının değişmez bir şekilde sabitleştirilmesiyle başlamaktadır. Topluluk içinde sermaye hareketlerinde tam bir liberalizasyon amaçlanmaktadır. (34) Topluluğa milli bütçelere müdahale yetkisi verilir. AMBS topluluğun ortak para politikasını belirler ve yürütür. Rezervler AMBS' de toplanır ve onun tarafından yönetilir. Milli para birimlerinin yerine tek bir para birimi kullanılmaya başlanır.(35) AMBS I.Bölüm 7 'de daha detaylı olarak incelenecektir.

Ekonomik ve parasal birlik 9 - 10 Aralık 1991 tarihlerinde Hollanda' nın Maastrecht şehrinde toplanan AT zirvesinde üzerinde anlaşılan Avrupa Birliği Antlaşması' nın (Maastricht Antlaşması) daha sonra Edinburg zirvesinde (11-12 Aralık 1992) yeniden ele alınıp düzenlenen metninin 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe girmesiyle, gerçekleştirme aşamasına girmiştir. (36)

VI . MAASTRICHT ZİRVESİ ve AVRUPA PARA SİSTEMİ

Roma Anlaşması üzerinde köklü değişiklikleri içeren ve 7 Şubat 1992 tarihinde imzalanan bir antlaşmadır. Bu antlaşma ile topluluğun adı AT Avrupa Topluluğu olmuştur. Yine bu antlaşma 01 Ocak 1999' da ortak para kullanımına geçilmesi taahhüdünü de içermektedir.

(33) IKV Age, S.19

(34) Karluk, Age, S. 169

(35) IKV, Age, S.19

(36) Karluk, Age, S. 177

Antlaşma şu üç temel unsurdan oluşmaktadır.

- 1- Rekabete dayalı serbest piyasa ekonomisi,
- 2- Kamu maliyesinin sağlıklı bir şekilde idaresi,
- 3- Topluluk müdahalelerinin sınırlandırılması,

Köklü değişiklikleri içeren Maastricht Antlaşması şu dört önemli yeniliği de içermektedir.

- I. Ekonomik ve parasal birlik ,
- II. Avrupa vatandaşlığı ,
- III. Ortak güvenlik ve dış politika ,
- IV. Tek pazarla birlikte bazı konularda programların birleştirilmesi .

Maastricht zirvesi sonucunda Avrupa para birliğine dahil olabilmek için aşağıdaki kriterlerin gözönüne alınması gerekmektedir.

a - Fiyat İstikrarı : Katılacak ülkelerin enflasyon oranı geçen yıl topluluktaki enflasyon oranı, 3 topluluk üyesinin en düşük enflasyon oranlarının ortalamasından en fazla, % 1.5 fazla olabilecektir. (37)

b - Kamu Finansmanı : Katılacak ülkelerin bütçe açıkları gayrisafi milli hasılanın % 3 ' ünden fazla olmadığını ve ödenmemiş devlet borçlarının yine gayrisafi milli hasılanın % 60 'ından daha az olduğunu göstermelidir.

c - Döviz Kurları : Katılacak ülkeler kendi paralarını son iki yılda devalüe etmemiş olmalı ve paraları bu süreç içinde normal döviz kuru mekanizması sınırları olan % 2.25 oranında dalgalanıyor olmalıdır.

d - Faiz Oranları : Katılacak ülkelerin uzun dönem faiz oranları nominal uzun dönem faiz oranları ortalaması en düşük oranlara sahip 3 Avrupa Birliği devletinin ortalamasının % 2 fazlası olabilecektir. (38)

(37) European Commission " Europe In Ten Points by Pascal Fontaine" Office for Official Publications of the European Communities , 1995 S.26

(38) European Commission " The Single Market" Office for Official Publications of The European Communities, Luxembourg, 1995 S.43

TABLO I.8 Maastricht Antlaşması Çerçevesinde Baz Alınan Kriterlere Göre Topluluk

Üyesi Ülkelerin Durumu

Ülkeler	Enflasyon		Uzun Vadeli Faiz		Bütçe Dengesi		Kamu Borçları	
	1993	1995	1993	1995	1993	1995	1993	1995
	Belçika	2.7	2.9	7.2	7.9	-7	-4.2	142
Danimarka	1.3	2.9	7.2	8.7	-4.3	-1.9	66	76
Almanya	4.1	2.4	6.5	6.9	-4	-2.1	46	58
Yunanistan	14.7	9.7	23.9	-	-14.8	-11.3	98	115
İspanya	4.7	4.2	10.5	11.8	-7.2	-6	57	65
Fransa	2.1	2.1	7.0	7.8	-6	-4.9	57	51
İtalya	4.3	4.2	11.3	12.0	-9.7	-7.9	114	85
Hollanda	2.2	2.2	6.5	7.5	-4.1	-3.2	81	78
İngiltere	1.6	2.9	7.6	8.5	-8.2	-4.8	47	52

Kaynak 1- OECD 1993, 2- European Economy 95

Maastricht Antlaşması kriterlerini tablodaki değerlerin ait olduğu yıllar için gösterecek olursak,

	<u>1993%</u>	<u>1995%</u>
Enflasyon Oranı	3	3.7
U.V. Faiz Oranı	8.7	9.4
Bütçe Dengesi (-)	3	3
Kamu Borçları	60	60

1993 yılı için hiç bir ülkenin belirtilen kriterlerin tamamını yerine getiremediği, bunun yanında 1995 yılına bakıldığında ise yalnızca Almanya'nın belirtilen antlaşma kriterlerine ekonomik yapı itibarıyla uyabildiği gözlenmektedir.

VII . AVRUPA MERKEZ BANKALARI SİSTEMİ

Ekonomik ve parasal birliğin ikinci aşamasında, karar verme yetkisinin milli organlardan Topluluk Organlarına kısmen devri halinde para politikasının tespiti ve uygulanması sorunu gündeme gelmektedir. Delors raporunda bu konudaki çözüm önerisi mevcut parasal düzenlemelerin yerini alacak bir Avrupa Merkez Bankası (ECB) ile Avrupa Merkez Bankaları Sistemi (ESCB) kurulmasıdır. (39)

Ekonomik ve parasal birlik sürecinin üçüncü aşamasının başlamasıyla oluşturulacak Avrupa Merkez Bankası'nın Yatırım Konseyi ve Yürütme Kurulu olarak iki organı bulunacaktır. Yönetim Konseyi, Yürütme Kurulu Üyeleri ve Ulusal Merkez Bankaları guvernörlerinden oluşacaktır. Yürütme kurulu ise bir başkan, başkan yardımcısı ve 4 üyeden oluşacak olup kurula atamalar 8 yıl için yapılacaktır. Atamalarda Konsey, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Merkez Bankası Yönetim Konseyinin görüşleri alınır. Yönetim Konseyi'nin görevi topluluğun para politikasının belirlenmesi, Yürütme Kurulu'nun görevi ise Yönetim Konseyi'nin belirleyeceği topluluk para politikasını yürütmektir.

Topluluk ülke merkez bankaları, Avrupa merkez bankaları sisteminin bir şubesi konumunda olacak ve Avrupa Merkez Bankasının tespit ettiği kurallar çerçevesinde faaliyet göstereceklerdir.

Ekonomik ve parasal birliğin son aşamasına geçilir geçilmez, topluluk üye ülke hükümetleri Avrupa Merkez Bankası Yürütme Kurulu Başkanı, Başkan yardımcısını ve üyelerini atayacaklar ve bu kurul göreve 01.01.1999'da ECU' nün tedavüle çıkmasıyla birlikte başlayacaktır.

Avrupa merkez bankaları sisteminin görevleri şunlardır.

- a- İstikrarın temini, bunu için genel ekonomik politikanın desteklenmesi,
- b- Dış ticaret işlemlerinin yönetimi,
- c- Sistem para politikası, döviz kuru ve rezerv yönetiminin biçimlendirilmesi

(39) HDTM , Age, S.112

ile uygun bir şekilde işleyen ödeme sisteminin sorumluluğunun yüklenilmesi ,(40)

d- Sistem denetleyici yetkililerin bankacılık denetleme politikalarının koordine nasyonuna katılımı, (41)

Yukarıda saymış olduğumuz görevleri yerine getirecek olan Avrupa Merkez Bankaları sisteminin statü itibariyle ;

..Bankanın yönetim konseyi, üye ülke hükümet ve topluluk yetkililerin talimatlarından bağımsız ve belirli bir süre için güvenceye sahip,

.. Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyine yıllık olarak bilgi veren, denetlenmesinin ise topluluk kurumlarından bağımsız bir denetim konseyi ve bağımsız denetçiler komitesince yapıldığı,

şeklindedir.

(40)- (41) İKV, Age, S.26

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA PARA SİSTEMİNİN UYGULAMA SONUÇLARI ve TÜRKİYE

I . AVRUPA PARA SİSTEMİNİN UYGULAMA SONUÇLARI

Avrupa para sisteminin asıl amacı toplulukta çok yönlü bütünleşmeyi sağlamak için gerekli olan " istikrarlı bir döviz kuru bölgesi" yaratmaktır. Bunu üye ülkelerin ikili merkezi kurlarında istikrarın sağlanması olarak da ifade edebiliriz. İstikrarın sağlanması için ekonomik yapıların birbirine yaklaştırılması gereklidir. Bu da bir takım ekonomik parametrelere bağlıdır.

Ekonomik parametreler arasındaki farklılaşmanın daraltılması için ülkelerin başvurdukları politikalar arasında, para arzı artış hızının azaltılması, cari işlemler ve bütçe açıklarının azaltılması yolunda alınan önlemler ile uyumlu faiz ve döviz kuru politikaları sayılabilir. Ancak gerçek bir uyum için üyelerin gelişme düzeylerinin birbirine daha yakın olması gerekmektedir. Bu ise ancak zayıf ülkelerin daha hızlı büyümesine olanak sağlamakla mümkün olabilecektir. (1)

Sonuç olarak, adı geçen ekonomik göstergelerle ilgili verilerin yıllar itibariyle karşılaştırmalı olarak gösterilmesiyle Avrupa para sisteminin başarısı değerlendirilecektir.

1. Büyüme Hızı

Para sistemine katılan Avrupa Topluluğu Ülkeleri ile Türkiye' nin büyüme oranları aşağıdaki tabloda incelenecektir. Sisteme katılan ülkelerin ekonomik göstergelerinde genelde bir iyileşme doğal bir sonuç olarak görülmektedir.

(1) TÜSIAD, Age, S.25

TABLO II.1 AB Ülkeleri ve Türkiye' de GSYİH Artış Oranları (%)

Yıllar	B	DK	D	GR	E	F	IRL	I	L	NL	A	R	FIN	S	UK	AB	TR
1985	0.8	4.3	1.9	3.1	2.3	1.8	3.1	2.6	2.9	2.6	-	2.8	-	-	3.7	2.4	4.5
1987	2	0.3	1.4	-0.7	5.6	2.2	5	3.1	2.9	0.8	-	5.3	-	-	4.8	2.9	9.3
1990	3.4	1.7	5.1	-0.1	3.6	2.2	8.3	2.2	3.2	3.9	-	4.4	-	-	0.5	2.8	9.7
1992	1.8	0.2	2.2	0.4	0.7	1.2	4	0.6	2.3	2	2	1.9	3.6	1.4	0.5	0.9	6.4
1993	1.6	1.5	1.2	0.9	1.2	1.3	3.1	1.2	5.5	0.2	0.4	1.1	1.2	2.2	2.1	0.6	7.6
1994	2.2	4.4	2.9	1.5	2.1	2.8	6.7	2.1	3.8	2.7	3.1	0.7	4.4	2.7	3.9	2.8	-6
1995	1.9	2.8	2	2	3	2.2	8.6	3	3.2	2.4	1.8	1.9	4.3	3	2.4	2.5	8.1

Kaynak 1- European Economy, 1993 , 2- Eurostat 10/ 1996, 3- Banks in Turkey May.1996

B-Belçika, DK-Danimarka, D-Almanya, GR-Yunanistan,E-İspanya,F-Fransa, IRL-İrlanda, I-İtalya, L-Lüksemburg , NL-Hollanda,

A-Avusturya, P-Portekiz, FIN-Finlandiya, S-İsveç, UK-İngiltere, AB-Avrupa Birliği, TR-Türkiye

1980' li yıllara bakıldığında üye ülkeler arasında çok farklı reel GSYİH büyüme hızlarına sahip oldukları görülmektedir. Anılan dönemde Türkiye' deki yüksek oranlı bir işsizlik ve siyasi bunalıma rağmen yüksek oranlı bir büyüme gerçekleştirilebilmiştir.

1990' lı yılların başından itibaren birlik üyesi ülkelerde alınan istikrar tedbirleri sonucu % 2 dolayında bir büyüme oranı gerçekleşmiştir. Türkiye' de ise belirtilen dönem içinde yine yüksek oranlı bir büyüme gerçekleşmiştir. Fakat malum olduğu üzere 5 Nisan 1994 krizi nedeniyle 1994 yılı büyüme hızı -6.0 olmuştur.

1994 yılında Türkiye' de yaşanan ekonomik kriz Türkiye' yi en az birkaç yıl geriye götürmüştür.

Sonuç olarak sistem AB ülkeleri arasındaki ortalama % 2.5 dolayında bir büyüme sağlanmıştır. Türkiye' de % 7' ler dolayında bir büyüme söz konusudur. Bu oranın yüksekliği ülkemizde izlenen ekonomi politikalarından kaynaklanmaktadır.

2. Para Arzı Artış Hızı

Para arzı denildiğinde incelemeye tabi tutulacak olan geniş anlamda arzı (M2) ve deli tasarruf mevduatı toplamıdır.

Tablo II-2 'de M2 ve M3 oranları incelenmektedir.

1980' li yıllar incelendiğinde birlik üyesi ülkelerde para arzı artış oranlarının çok farklı olduğu görülecektir. Özellikle Avrupa Para Sistemine yeni geçilmiş olması ve birlik içi köklü tedbirlerin alınamaması böyle bir durum oluşturmuştur. 1989 yılına gelindiğinde sisteme üye ülkelerin para arzı artışlarının ortalamadan çok büyük sapmalar yapmadığı görülmektedir. Tabiki Yunanistan topluluğun ekonomisi zayıf olan ülkesi olarak yüksek enflasyon ile birlikte yüksek bir emisyon miktarı ile en uçta durmaktadır. Türkiye' de ise 1980' li yılların başındaki yüksek oranlı para arzı artışı askeri yönetim nedeniyle % 28.7' ye kadar çekilmiştir. Fakat izlenen para politikalarının değişikliği nedeniyle 1985' de % 57, 1987' de % 43.7 ve 1989' da ise % 86.6 'lık bir artışla piyasalar sanki TL' ye boğulmuştur.

1990'lı yıllara gelindiğinde ise öncelikle Türkiye' ye bakacak olursak kısmende olsa geçmiş yıllara göre bir istikrar olduğunu görürüz. 1990' lı yılların başında % 61 olan para arzı artışı 1995 yılı itibariyle % 99 olması ekonomik olarak para politikasının başarısızlığını göstermektedir. 5 Nisan 1994 krizi hariç Toplulukta ise durum, sistemin istikrara yönlendiren politikaları sonucu olumludur. Yunanistan ve İrlanda her zamanki yüksek oranlı sapmalarıyla birliğin başarısız ülkeleri arasındadır.

TABLO II-2 AB Ülkeleri ve Türkiye' de Geniş Anlamda Para Arzı ve Artış Hızları (%), (M2,M3)

Yıllar	B	DK	D	GR	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK	AB	TR
1981	5.9*	1	5	34.7	16.6	11.1	17.4	10	-	5.3	-	24.1	-	-	20.4	11.5	88.9
1983	9*	25.4	5.3	20.3	15.6	13.1	5.6	12.3	-	10.7	-	17	-	-	13.3	11.3	28.7
1985	7.8*	15.8	5	26.8	13.8	7.4	5.3	11.1	-	10.7	-	28.6	-	-	13	9.6	57
1987	10.2*	4.1	5.9	24	15.4	9.8	10.9	7.2	-	4.4	-	19.7	-	-	16.4	9.6	43.7
1989	13.3*	8.3	5.6	24.2	14.6	9.6	5	9.9	-	13.7	-	10.4	-	-	19.1	11.1	86.6
1991	5.3*	6.4	6.3	12.3	10.9	2.5	3.1	9	-	4.7	-	19	-	-	5.8	6.5	61
1992	10.6	-1.5	7.6	14.4	4.8	4.9	7.1	4.7	1.2	6.7	4.2	13	-0.1	3.2	3.4	5.6	63
1993	10.6	11.4	10.9	15	10.3	-5.2	23.3	8.1	23.7	8.4	4	5.9	3.8	4	5.8	9.3	49
1994	-5.3	-5.2	1.6	8.9	7	1.2	9.7	1.7	-12.2	-1.5	5.3	9.5	1.9	0.3	3	1.7	125
1994	0.3	3.9	3.6	10.4	9.2	5.3	14.1	2.5	6.2	4.8	5.7	8.2	0.4	2.7	10.1	5.8	99

Kaynak- 1- European Economy, 1993, 2- Eurostat, 10.1996 , 3- Banks in Turkey May.1996

* Belçika ve Lüksemburg M2 değerleridir.

3. Enflasyon Oranı

Enflasyonu, fiyatlar genel düzeyindeki artış olarak basit tanımıyla açıkladıktan sonra 1981 yılından itibaren ülkemizde ve Avrupa Birliği Ülkelerindeki durum aşağıda Tablo II-3 yardımıyla incelenecektir.

1981 yılını başlangıçta dikkate aldığımızda toplulukta enflasyon oranının ortalama % 10.9 olduğu görülmektedir. Aynı yıl ülkemizde ise % 33.9 ile yaklaşık 3 katı tutarındadır. Bilindiği üzere ülkemizde 1980 askeri iktidarı öncesi karaborsacılık had safhada idi ve 1980 yılı enflasyon oranı % 115.6 idi. Askeri yönetimin gelişyle karaborsacılık önlenmiş ve fiyatlar genel düzeyindeki artışlar suni olmaktan gerçekliğe dönmüştür. Sonuçta % 33.9' luk bir enflasyon, topluluk ülkelerinde ise Yunanistan, İrlanda, İtalya ve Portekiz' de durum Almanya, Belçika ve Hollanda'ya göre çok yüksek bir enflasyon oranı sözkonusudur.

1987 yılına gelindiğinde ise, özellikle ülkemiz açısından enflasyon oranının %38.85

olarak, % 30' lardaki seyrini tamamladığı bir dönüm noktasını teşkil etmektedir.

1988 yılı itibariyle ülkemizde % 73.7' lik bir enflasyon oranına aniden yükselindiği, bu da fiyatlar genel seviyesinin birden % 90 dolayına arttığını göstermektedir. Bu nedenle % 70' li kronik enflasyon döneminin başlangıcı olarak niteleyebiliriz. Bu artış 1987 yılı seçimleri ve borsa krizi sonucu oluşmuştur. Aynı dönemde Avrupa Topluluğu' nda ise durum bizdekinin tam aksine 1981 yılına göre % 50 dolayında bir düşüş ile 1987 yılı itibariyle AB ortalaması % 4.1 fiyatlar genel düzeyi artışı şeklinde gerçekleşmiştir. Toplulukta uygulanan birleştirici ve bütünleştirici politikaların meyvaları toplanmaya başlanmıştır, diyebiliriz. Ülkemiz açısından ise siyasal iktidarların ekonomi üzerinde büyük bir etkisinin olduğunu ve bu nedenle siyasal krizlerin ekonomiyi alt üst ettiğini göstermektedir. Devletimizin iktisadi hayattaki rolünün azaltılması işte bunun için gereklidir.

1996 yılına gelindiğinde ise ülkemizde kronikleşen enflasyon % 80'lere ulaşmış, AB ortalaması ise % 3' ün altına inmiştir. Topluluktaki bu başarı Maastricht Antlaşmasına bağlanmalıdır, görüşümdedir. Bütün birlik ülkeleri Yunanistan hariç enflasyon problemini aşmış görülmektedir. İşte yukarıda kısaca karşılaştırılmasını yaptığımız enflasyon oranları aşağıdaki tablo yardımıyla yapılmıştır.

TABLO II-3 AB Ülkeleri ve Türkiye' de Enflasyon Oranları (%)

Yıllar	B	DK	D	GR	E	F	IRL	I	L	NL	P	UK	AB	TR
1981	4.7	10	4.1	19.8	12	11.4	17.4	19	7.2	5.5	17.6	11.4	10.9	33.9
1983	5.6	7.6	3.5	19.1	11.6	9.6	10.7	15.1	6.8	1.9	24.6	5.2	8.5	31.4
1985	6.1	4.3	2.2	17.7	8.5	5.8	5.2	8.9	3	1.8	21.7	5.7	6	44.9
1987	2.4	4.7	1.9	14.3	5.8	3	2.3	6	-1	-0.4	11.2	5	4.1	38.9
1991	2.7	2.9	4.2	19.5	6.9	3.1	1.2	7.3	3	3	14.3	6.7	5.4	66
1993	3.1	1.7	3.5	12.7	4.7	2.9	2.3	4.5	4.1	2.8	8	3.4	4	66.1
1995	1.5	1.9	1.6	8.3	4.3	1.8	2.4	5.8	1.6	1.3	4	3.2	3.1	78.9
1996	2.4	2.4	1.5	8.3	3.5	1.8	1.5*	3	1.5	2.4	3	2.7	2.8	79.3*

Kaynak 1- European Economy 1993, 2-Capital Mayıs 1996,3- Review of Economic Contitions 96/2,

4-The European Aralık 1996-S.11

* 9 Aylık -Yıllığa göre 1996 rakamları 10/96 itibariyledir. *'lar hariç

4. Bütçe Açıkları

Toplulukta bütçe açıkları Tablo II-4 'de görüldüğü gibi 1983' den itibaren 1989 yılına değin genelde bir azalma eğilimi göstermektedir. GSYİH' nin bir oranı olarak kamu açığı topluluk ortalaması 1983'de % 5.1, 1985' de % 4.9, 1987' de % 4 ve 1989 yılında % 2.7 'ye kadar inmiştir. Fakat, takibeden yıllarda tekrar % 4-5 'ler seviyesine çıkmıştır.

Türkiye' de ise GSYİH' ya oranla bütçe açıkları 1983' den itibaren 1993 yılına kadar giderek artan bir trend izlemiştir. % 1' lerden % 10'lar seviyesine kadar çıkmıştır. Fakat, 1995 yılı itibariyle tekrar % 4'ler seviyesine inmiştir. Ülkemizdeki bu durum kamunun hesabını iyi yapamadığını ifade etmektedir.

Genelde bütçe açığını kamu gelir gider dengesi olarak tanımlayabiliriz. Bu durumda açığın sebebi ya kamu gelirlerinde azalma ya da harcamalardaki artış olarak yorumlanmalıdır. Avrupa Birliğinde yukarıda açıklandığı ve aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere dar anlamda bu dengeyi yani bütçe açıklarının kontrol altına almayı başarmışlardır. Topluluğun başarısı diğer taraftan Maastricht Antlaşması çerçevesinde öngörülen hedefler doğrultusunda 1990' lı yıllarda daha da azaldığı görülmektedir. Diğer taraftan ülkemizdeki bu artış ise siyasal iktidarların izledikleri yanlış ekonomi politikalarından, çok sık yapılan seçimlerden ve pek tabiki çevre ülkelerdeki bir takım siyasi ve iktisadi değişikliklerden vb. gibi kaynaklanmaktadır. Tabiki Türkiye' de bütçe açığının nedeni Irak petrol boru hattının kapanmasıdır, diyemeyiz ama önemli nedenlerden biriside budur. Bunun yanında Güneydoğu problemi ve GAP yatırımı da bu nedenlerin önemlilerinden bazılarıdır.

TABLO II - 4 AB Ülkeleri ve Türkiye'de Bütçe Açığı (GSYİH' % si)

Yıllar	B	DK	D	GR	E	F	IRL	I	L	NL	P	UK	AB	TR
1983	-11.8	-7.2	-2.6	-8.1	-4.7	-3.2	-11.8	-10.6	1.5	-6.4	-9	-3.3	-5.1	-1.9
1985	-9	-2	-1.2	-13.6	-6.9	-2.9	-11.2	-12.6	6.2	-4.8	-10	-2.9	-4.9	-2.6
1987	-7.5	2.4	-1.9	-11.6	-3.1	-1.9	-8.9	-11	2.4	-5.9	-6.8	-1.3	-4	-4.4
1989	-6.7	-0.5	0.1	-17.7	-2.8	-1.1	-1.8	-9.9	-5.3	-4.7	-3.4	0.9	-2.7	-4.4
1991	-6.6	-2	-3.2	-15.2	-4.9	-1.9	-2.1	-10.2	-1	-2.5	-6.4	-2.8	-4.5	-7.4
1993	-6.2	-2.7	-3.6	-9.8	-4.2	-3.2	-3	-10.2	-1	-3.5	-4.8	-8.3	-5.4	-9.4
1995	-4.2	-1.2	-2.1	-11.3	-6	-4.9	-	-7.9	-	-3.2	-	-0.3	-4.5	-4.2

Bütçe açıklarının kapatılması, çok çeşitli politikalar aracılığı ile yapılır. Bunlardan en çok bilinenleri vergi politikası ve borçlanma politikasıdır. Sonuçları çabuk alınan türdendir. Fakat uzun vadede bir takım sakıncaları da vardır. Süreklilik arzeden bütçe açıkları yukarıda da değinildiği gibi özellikle kamu borçlarında artışa neden olmaktadır. Artan kamu borçları devleti hantallaştırmakta ve ekonomik hayatta bir yük haline getirmektedir. Her zaman özellikle ülkemizde söylenen, devleti küçültelim, iktisadi hayattaki fonksiyonlarını azaltalım isteklerinin haklılığını inkar etmek olanaksızdır. Bir değerlendirme için 1995 yılı itibariyle kamu borçları aşağıda gösterilmiştir.

TABLO II - 5 AB Ülkeleri ve Türkiye' de Kamu Borçları-Milli Gelire Oranı % -1995

B	134
DK	76
D	58
GR	115
E	65
F	51
I	85
NL	78
UK	52
AB	71
TR	62

Kaynak, Bankacılar Haziran 1996

Tablo II -5 'de de görüldüğü gibi kamu borçları açısından ülkemizde durum 1995 yılı itibariyle Birlik Ülkeleri ortalamasının da altına inmiş bir durumdadır. Diğer bir ifade ile Birlik Ülkelerinin çok aşırı kamu borçlanması düzeyine sahip olduğu söylenebilir. Fakat ülkemizde kamu borçlarının mali sistem içindeki oranı ise Birlik Ülkelerinin çok üzerinde gerçekleşmektedir.

5. Cari İşlemler Açığı

Cari İşlemler açığı, ECU cinsinden ifade edilerek birlik üyesi ülkelerde ve Türkiye'de durum incelenmiştir. Sisteme dahil olan birlik ülkelerinde 1991 yılı III.üç aylık dönem itibariyle ortalama 9.901 Milyon ECU olan cari işlemler açığı 1992 yılında artış göstermiş ve 1992 yılı I. dönem itibariyle 18.508 Milyon ECU' ye çıkmıştır. 1993 yılı III. döneme kadar azalan bir trend izleyen açık, III. dönem sonu itibariyle ilk defa ortalama 4.689 Milyon ECU fazla vermiştir.

Birlik ülkelerinde ise sürekli cari işlemler fazlası veren ülkeler Belçika, Lüksemburg, Danimarka, İrlanda, Hollanda olmuşlardır. Üyeler arasında ise en yüksek miktarlarda açık Almanya da sözkonusudur. Aslında Almanya' da 1985-86 yılları arasında cari işlemler fazlası oluşmakta idi. Fakat 1990' ılı yıllarda Birleşik Almanya' da Alman Ekonomisi bozulmuştur.Ülkede büyüme oranları düşmüş ve bunun yanında işsizlik oranları da tehlikeli boyutlara ulaşmıştır.

Dünya üzerinde hakim ülkelerden ABD'de ise 1990'ılı yıllarda hep cari işlemler açığı sözkonusu iken Japonya' da ise durum tam tersi hep fazla vermiştir.

TABLO II -6 AB Ülkeleri ve Türkiye' de Cari İşlemler Açığı (milyon ECU)

Yıl-Dönem	B/L	DC	D	GR	E	F	IRL	I	NL	P	UK	AB	TR
1991-III	641	922	-4950	1052	-2137	-295	977	-3755	1038	690	-4085	-9901	-
1991- IV	1483	382	-1304	-518	-3949	-204	363	-4468	1276	-291	236	-6994	254
1992- I	269	889	-3979	-762	-4093	-1342	388	-7720	1822	293	-4273	-18508	-
1992- II	1436	845	-5045	-370	-5596	-1584	488	-5017	849	-185	-4752	-15763	-
1992- III	1098	1382	-5178	-153	-2659	404	599	-4752	1221	283	-4172	-11928	-
1992- IV	2208	561	-2756	-390	-1994	2732	408	-4126	1402	-454	-672	-3081	-763
1993- I	2225	1120	-1042	-197	-2575	-367	756	-1034	922	-162	-3951	-4304	-
1993- II	1718	1168	-1882	-604	-3483	1477	854	1841	1494	-82	-4940	-2438	-
1993- III	2849	1756	-8980	1397	120	4174	716	3327	1847	1061	-3578	4689	-
1993- IV	3876	688	-5286	-1220	773	3561	754	5612	4399	19	-1132	12043	-5424
1994- I	-	954	-5886	-	-1395	1869	431	1124	-	-	-	-	-
1994- II	-	0	-2688	-	-2710	-	-	2799	-	-	-	-	-
1994- III	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1994- IV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-2203

Kaynak 1- Eurostat 07/1995, 2- Banks in Turkey Mayıs 1996

6. Faiz Oranı

Nisbi reel faiz oranlarının yüksek olması, politik ve ekonomik istikrar mevcutsa, o ülkeye net sermaye akımı sağlayabilecektir. Bu açıdan kur değişimleriyle yakından ilgisi olan ödemeler dengesini etkileyebilecektir. (2)

Topluluk ülkeleri ortalama faiz oranına baktığımızda 1981-1985 döneminde % 14.8 den % 8.9'a kadar bir azalma söz konusudur. genelde ortalamalar topluluk enflasyon oranı ortalamalarının üzerindedir. Bu nedenle diyebilirizki uzun dönemdeki bu net artı faiz istikrarın olduğu ülkelere yukarıda da belirtildiği gibi yabancı sermaye girişimini hızlandıran bir etki gösterecektir. Ülkemizde ise durum AB ortalamasında olduğu gibi faiz oranlarının enflasyon oranından incelenen dönemde hep yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durumda, ülkemize yabancı sermaye akışı olmalıdır, diyeceğiz, Fakat istikrar unsuru sermayedarları düşündürmektedir. Bu da yabancı sermaye girişini azaltmaktadır.

Sonuç olarak sistem AB Ülkelerinde başarılı olmuş ve uzun dönem faiz oranları reel olmakla birlikte aşağıya çekilebilmiştir. Ülkemizde de reel faiz söz konusudur, fakat faiz oranları incelenen dönemde sürekli artış göstermektedir.

TABLO II -7 AB Ülkeleri ve Türkiye' de Nominal Faiz Oranları

(Uzun Dönemli Devlet Tahvili Faiz Oranları) (%)

Yıllar	B	DK	D	GR	E	F	IRL	I	L	NL	P	UK	AB	TR
1981	14	19	10.4	18	15.8	15.9	17.3	20.6	8.7	12.2	-	14.8	14.8	37.5
1983	12	14	7.9	18	16.9	13.6	13.9	18	9.8	8.8	-	10.8	12.3	40.5
1985	11	12	6.9	16	13.4	10.9	12.7	14.3	9.5	7.3	25.4	10.6	10.6	52.3
1987	7.8	12	5.8	17	12.8	9.4	11.3	11.3	8	6.4	15.4	9.5	9	50.4
1989	8.7	10	7	-	13.8	8.8	9	12.9	7.7	7.2	14.9	9.6	9.6	64.4
1991	9.3	10	8.6	-	12.4	9	9.2	13	8.2	8.9	17.1	9.9	10.2	70
1993	7.3	8.9	6.3	-	10.2	6.8	7.7	11.3	6.9	6.7	12.4	7.9	8.1	86.3
1995	7.9	8.7	6.9	-	11.8	7.8	8.3	12	7.3	7.5	-	8.5	8.9	106.2

Kaynak 1- Economic Indicators of Turkey-1993-1995, 2- European Economy 1993, 3-Bankacılar Haziran 1996

(2) TÜSİAD, Age, S.46

7. Döviz Kuru

Avrupa para sisteminin 13 Mart 1979 tarihinde kuruluşundan bu yana sisteme üye ülkelerin döviz kurlarında ECU karşısında istikrar büyük ölçüde sağlanmıştır. İkili merkezi kurlarda bugüne kadar 17 defa ayarlama yapılmıştır.

ECU' nün değerinin 08 Ocak 1979' da Bale' de toplanan Merkez Bankaları Guvernörlerinin almış olduğu karar sonucunda o günden bugüne günlük olarak belirlenmektedir. Günlük olarak belirlenen kurların genelde dönem sonları itibariyle olmak üzere aşağıda Tablo II-8' de gösterilmiştir.

TABLO II-8 AB Ülkeleri ve Türkiye' de Döviz Kurları (1 ECU = ...)

Yıllar	*BFR/L	DKR	DM	DR	ESK	FF	HFL	IRL	LIT	PTA	UKL	TL
1985	44.91	8.02	2.22	105.7	130.2	6.79	2.51	0.75	1447	129.1	0.58	395.67
1987	43.04	7.88	2.07	156.2	162.6	6.92	2.22	0.77	1494	142.1	0.7	988.09
1989	43.38	8.04	2.07	178.8	173.4	7.02	2.33	0.77	1510	130.4	0.67	2335.7
1991	42.22	7.9	2.05	225.2	178.6	6.97	2.31	0.76	1533	128.4	0.7	5167.1
1993	40.47	7.59	1.94	268.5	188.3	6.63	2.17	0.79	1841	149.1	0.77	12864
1996**	39.94	7.41	1.94	303.6	195.2	6.56	2.17	0.74	1901	163	0.74	127588

Kaynak 1- Eurostat 02/1994, 2- European 03.12.1996,

* Belçika ve Lüksemburg Farangı

** 1996 Yılı rakamları 03.12.1996 tarihli değerlerdir.

Döviz kurları incelendiğinde Belçika, Danimarka, Almanya, Fransa, Hollanda, İrlanda ve İngiliz milli paralarının ikili ECU merkezi kurunun genelde sabit kaldığı görülmektedir. Bu anılan ülkelerdeki istikrarın bir göstergesi olarak değerlendirilip paralarının değerinin genelde düşmediğini söyleyebiliriz, varsa da küçük miktarlardadır.

Bunun yanında Yunanistan, Portekiz, İtalya, İspanya ve Türkiye' nin milli paralarının ECU karşısında değer kaybettiği gözlenmektedir. Belirtilen ülkeler içinde en az değer kaybeden İspanyol Pesetası % 26.66 , en fazla değer kaybeden ise Yunan Drahmisi % 187.23 olarak gerçekleşmiştir. İncelenen dönem içindeki TL (Türk Lirası) 'nın değer kaybı ise % 32146

olarak gerçekleşmiştir. Bu durum TL' nin aşırı değer kaybeden istikrarsız bir para olduğunu göstermektedir.

8. İşsizlik Oranı

Avrupa Birliği'nde ve Türkiye' de işsizlik 1983-1996 arası dönemde incelenecektir. İşsizliğin ülkelerin ekonomik yapılarında çok önemli bir gösterge olduğu kabul edildiğinden genelde az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yüksek oranlarda seyretmektedir. Fakat burada durum biraz daha farklılık göstermektedir.

Avrupa ülkeleri genelde gelişmiş ülkeler arasında sayılabilir. Dolayısıyla bu ülkelerde işsizliğin artışı, az gelişmiş ülkelerdekinden farklı bir nedenden kaynaklanmaktadır. Gelişmiş ülkelerde hantal ve emek yoğun sanayiler zaman içinde gelişmekte olan ülkelere terk edilmektedir. Bu sanayilerin yerine hassas teknolojiler üzerine yoğunlaşmakta, teknoloji yoğun mamüllerin üretimine ve genelde de üretimden çok hizmetler sektörüne ağırlık verilmektedir. Örneğin: bilgisayar teknolojisi, gen teknolojisi-mikrobiyoloji, uzay teknolojisi gibi. Tabii bu da ağır sanayi dallarında emek yoğun çalışan kesimde işgücü fazlalığına neden olmaktadır.

İnceleme dönemimizde AB ortalaması genelde % 9 dolaylarında gerçekleşmiştir. Birlik üyesi ülkelerde ise Belçika, Almanya, Yunanistan, Fransa ve İtalya'da işsizlik oranında düzenli bir artış görülmektedir. Diğer taraftan Danimarka, İspanya, İrlanda, Lüksemburg, Hollanda, Portekiz ve İngiltere 'de ise başlangıç dönemine göre bir düşüş gözlenmektedir.

Söz konusu dönemde ise Türkiye' de işsizlik oranı giderek düşmekte olup 1983 yılında % 15.7 iken 1996 yılı haziran ayı itibariyle yıllık % 7.4 dolayında gerçekleşerek % 47 dolayında bir düşüş kaydetmiştir. Bizler işsizlik konusunda gelişmekte olan bir ülke olmamız nedeniyle çok sayıda büyük yatırımlar yapılmaktadır. AB ülkelerindeki nüfus artış oranına göre çok yüksek bir nüfus artışına sahip olmamıza rağmen işsizlik oranındaki bu düşüş hızlı bir şekilde açılan yeni iş sahalarına bağlanabilir.

Sonuç olarak AB' de genelde sistem işsizlik konusunda yeterli çözümlerin üretilmesine pek katkı sağlayamamıştır. Günümüz Avrupasının başını ağrıtan konulardan birisi ol-

maya devam etmektedir.

TABLO II -9 AB Ülkeleri ve Türkiye' de İşsizlik Oranları (%)

Yıllar	B	DK	D	GR	E	F	IRL	I	L	NL	P	UK	AB	TR
1983	12.5	9.2	6.9	7.9	17.8	8.2	15.2	8.7	3.5	12.4	8.1	11	9.9	15.7
1985	11.8	7.2	7.1	7.7	21.6	10.1	18.2	9.6	2.9	10.5	8.8	11.4	10.8	15.8
1987	11.3	5.6	6.3	7.4	20.4	10.4	18	10.3	2.5	10	6.9	10.4	10.3	14.5
1989	8.6	7.7	5.6	7.4	17.1	9.4	15.7	10.6	1.8	8.5	5	7.1	8.9	15.4
1991	7.5	8.9	4.2	7.7	16.3	9.5	16.2	10.2	1.6	7	4.1	9.1	8.8	7.4
1993	9.3	9.5	6	8.5	19.5	10.8	19.2	10.6	2	7.6	5.4	12.3	10.6	7.3
1995	14.7	9.5	9.5	7.6	15.3	11.5	13	11.7	2.7	7	7	8.1	9.8	8.8
1996*	10	9	9	3	9	10	10	7	8	9	9	10		6
1996*	13.8	8.4	10.4	8.5	13.8	12.2	12.3	11.7	3	6.6	7.2	7.2	9.6	7.4

Kaynak 1- European Economy 1993, 2- Banks in Turkey May.1996, 3- Capital July 1996

* 1996 verileri belirtilen aylara aittir. (3,9 vs)

II . AVRUPA PARA BİRLİĞİ'NE GEÇİŞ ve SORUNLAR

Avrupa para birliğine geçiş gerçekte kolay mı olacak ? Tabiki hayır. Fakat Maastricht Antlaşması çerçevesinde parasal birlik için önerilen hedefler I.Bölüm 6. kısımda da görüldüğü gibi üye ülkeler tarafından genelde tutturulamamıştır.

Bütün bunlara rağmen Avrupa para sistemi ile Avrupa parasal birliğine doğru ikinci aşamaya geçilmiştir. Bu arada Avrupa Merkez Bankası için ön bir yapı olan Avrupa Para Enstitüsü Frankfurt' ta oluşturulmuştur. Enstitünün görevi, parasal birliğin nasıl işleyeceğine karar vermek, oluşturulacak merkez bankasının işlemleri ve sorumluluklarını belirlemektir.

Parasal birlik hakkındaki endişelerden biriside farklı ekonomik şartlara ve dış etkenlere karşı ülkelerin nasıl karşı koyacağıdır. Çünkü artık döviz kuru politikasını uygulayamayacaklardır. Hollanda Ekonomik İşler Bakanı' nın Genel Sekreteri Ad Geelhoed 'e göre

bu bir problemdir. O Avrupa ekonomilerinin eksik dinamizm ve sıkı emek piyasalarına sahip olduğunu ifade etmektedir. Sonuç olarak dış etkilere karşı öncelikle uygulanan ekonomik kararlardan birisi olan döviz kuru politikası artık uygulanamayacaktır. Avrupa para birliğinin başarılı olmasını sağlamak için üye ülkelerin daha büyük rekabet gücü için işgücü piyasalarını tekrar düzenlemeye ihtiyaçları vardır. Böylece kaynaklar daha etkili bir şekilde dağıtılabilecektir. (1)

Parasal birliğin oluşum süreci devam ederken zaman içinde Fransa ve Almanya'nın haricindeki diğer üyeler arasında 01 Ocak 1999' un uzatılması veya kuralların yumuşatılması konusu gündeme gelmektedir. Toplulukta güçlü ekonomik yapılarıyla önde giden iki ülke vardır, Almanya ve Fransa. Fransa Merkez Bankası Başkanı Jean Claude Trichet, 'Fransa ve Almanya zamanında hazır olacaklar" demektedir. (2) Bu fikrin gerçekleşeceği varsayımı üzerine Fransa Başbakanı Alain Juppe, Avrupa Birliği Enstitüleri' ni ve kurallarını 'Süper bir Avrupa Devleti" ne göre yenileme hususunda çağrı yapmıştır. Alain Juppe' ye göre ekonomik durumu iyi olan ve süratli hareket edebilen ülkeler para birliğine ve tek para birimine, belirlenen takvimde geçsinler, diğer birlik ülkeleride ikinci daireyi oluştursunlar denilmektedir.(3) Şu bir gerçektir ki Avrupa Birliği Fransa ve Almanya' nın güçlü yapılarıyla yönlendirilmektedir.

Fakat 1996 yılı Almanya için işsizlik açısından tehlikeli bir durum arzutmeye başlamıştır.13.03.1996 tarihli Alman Hükümeti Raporu'na göre işsizlik oranı % 11.1 seviyesine ulaşmış bulunmaktadır. 1990' dan bu yana imalat kesiminde 1.2 milyon kişi işini kaybetmiştir. Resmi olarak 4.2 milyondan fazla Alman işsizdir. (4) Aynı konuda eski Alman Başbakanı Helmut Schmidt "Almanya ve Dünya için en büyük tehlike tek para birimine geçiş değil, işsizliktir" (5) demiştir.

Diğer taraftan birlik için öngörülen mali kriterlerden % 3 bütçe açığı ve % 60 kamu

(1) The Philip Morris Institute,for Public Policy Research, Age,S.2

(2) Finans Dünyası, Nisan 1996, S.39

(3) Miliyet, 21.05.1996

(4) Newsweek, 18.03.1996

(5) Yeni Şafak, 09.12.1996

borçlanmasında çoğu ülke tarafından yerine getirilemediği gözlenmektedir. Buna rağmen halihazırda parasal birliğe geçişin bir defa ertelenmiş olması nedeniyle ikinci bir defa böyle bir durumun sözkonusu edilmemesi ve para birliğine geçiş kurallarının değiştirilmemesi istenmektedir.

Kriterlerin değiştirilmemesi parasal birliğin kredibilitesini arttırmakta ve antiinflasyonist bir disiplin sağlamaktadır. Kriterlerin değişimi veya geçiş süresinin ertelenmesi gibi bir durumun Avrupa Birliği'nde köklü bir takım değişikliklerin karar altına alınarak uygulanmasını gerektirecek fakat aynı zamanda da sisteme karşı bir güvensizlik meydana gelecektir.

III . AVRUPA PARA SİSTEMİNE DAHİL ÜLKELER EKONOMİLERİ ve TÜRKİYE EKONOMİSİNİN DURUMU

Avrupa para sisteminin uygulama sonuçları incelenirken ayrı ayrı temel ekonomik göstergeler dikkate alınarak ekonomik durumun sentezi yapılmıştır. Burada ise konuya 1995 yılı itibarıyla toplu ve farklı bir açıdan yapılacak yaklaşımla incelenecek aynı zamanda mali yapının tahlili açısından bankacılık yapısı da istatistiki bir takım verilere göre değerlendirilecektir.

TABLO II -10 Temel Ekonomik Göstergeler ve Ekonominin Büyüklüğü (1995 %)

Ülkeler	Enflasyon	U.V.Faiz	Bütçe Dengesi*	Kamu Borçları*	GSYİH(Milyar Dolar)
Belçika	2.9	7.9	-4.2	134	273
Danimarka	2.9	8.7	-1.9	76	178
Almanya	2.4	6.9	-2.1	58	2,445
Yunanistan	9.7	-	-11	115	107
İspanya	4.2	11.8	-6	65	573
Fransa	2.1	7.8	-4.9	51	1,582
İtalya	4.2	12.0	-7.9	85	1,091
Hollanda	2.2	7.5	-3.2	78	395
İngiltere	2.9	8.5	-4.8	52	1,096
AB	3.1	8.9	-4.5	71	-
Türkiye	84	Tefe+	-4.2	62	167

Kaynak, European Economy, 1995

* Milli gelire oranı

Türk mali sistemi, AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında mali sistemin milli gelire oranı dikkate alındığında Türkiye için 1995 yılının % 17 gibi bir oran ihtiva etmesi AB ülkelerinde ise % 80' ler düzeyinde oluşu durumu yeterince açıklamaktadır.

Kamu borçlarına bakıldığında ise durum ilk anda AB Ülkelerine göre iyi görünmektedir. Fakat sözkonusu borçların mali sisteme oranlanması Tablo II-11' de incelenecek olup, birlik ülkelerinin kat kat üzerinde bir oranda olması ülkemizi mali piyasalarında en fazla borçlanan ülke konumuna getirmektedir.

TABLO II- 11 Mali Sistem ve Kamu Borçları (1995 %)

Ülkeler	Mali Sistem/Milli gelir	Kamu Borçları/Mali Sistem
Belçika	92	163
Danimarka	42	183
Almanya	57	162
Yunanistan	55	197
İspanya	89	64
Fransa	73	73
İtalya	61	204
Hollanda	80	102
İngiltere	60	58
Türkiye	18	323

Kaynak, European Economy, 1995

Yüksek enflasyon ülkemizde tasarrufların düşük düzeyde kalmasına neden olmaktadır. Tablo II-11' de de görüldüğü gibi kamu zaten mali piyasalardan kamu açıklarının finansmanı için en büyük borç talep eden olması nedeniyle zaten az olan kaynakların yatırıma yönlendirilmesine engel olmaktadır. Bu nedenle mali yapı büyüyememektedir. Büyüyen bir şey varsa oda kamu borçlarının gün geçtikçe büyüdüğüdür. Bu bir kısır döngü şekline dönüşmektedir. Bu zincirin kırılması ise ülkemizin yöneticilerinin borçlanma yerine başka kaynak bulmalarından geçecektir.

Mali piyasaların oluşumunda ve sektörün büyümesinde en büyük etkenlerden birisi de bankalardır. Tablo II-12 yardımıyla ülkemizde ve AB ülkelerinde bankacılık sisteminin kısaca mali yapıları karşılaştırılmaktadır.

TABLO II-12 AB ve Türkiye' de Bankacılık Sistemi (1993)

Ülkeler	T.Aktifler (Milyon Dolar)	Milli Gelire Oranı (%)	Kuruluş Sayısı	Şube Sayısı
Almanya	3,151	191	3,769	44,922
Avusturya	397	228	1,063	4,691
Danimarka *	154	119	112	2,340
Fransa	2,834	235	1,635	26,291
Hollanda *	573	194	175	7,167
İngiltere *	1,016	109	37	11,455
İspanya	728	97	110	34,755
İtalya *	825	91	176	14,417
Yunanistan *	48	62	21	1,212
Türkiye	69	38	70	6,212

Kaynak, Financial Statements of Banks 1984-1993, OECD

* Ticaret Bankaları

Tabloda bankaların toplam aktiflerinin değerlendirilmesinde Türkiye' deki bankaların mali yapılarının çok güçlü olmadığı ortaya çıkmaktadır. Türkiye' de 69 milyar USD olan toplam banka aktifleri yalnızca Yunanistan' ın ticaret bankalarının aktiflerinden fazladır. Ondan başka bütün topluluk üyelerinin altında kalmaktadır. Toplam aktiflerin en fazla olduğu ülke bankacılık sektörü ise 3151 milyar USD ile Almanya' dır.

Toplam banka aktiflerinin milli gelire oranına bakıldığında ise Türkiye % 38 ile en düşük orana sahip ülkedir. Toplam aktiflerin milli gelire oranı en yüksek ülke ise % 235 oranı ile Fransa' dır. Daha sonra sırasıyla % 228 ile Avusturya ve % 194 ile Hollanda gelmektedir.

Diğerleride sırasıyla takip etmektedir.

Kuruluş sayısı ve çalışan sayısı açısından da durum AB ülkeleri ile karşılaştırılacak düzeyde değildir. Diğer temel ekonomik göstergeler incelenirken de olduğu gibi burada da Yunanistan' dan daha fazla kuruluş ve şube sayısına sahip olduğumuz görülmektedir.

Sonuç olarak mali yapımızın AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında ekonomisi zayıf birlik ülkelerine göre sadece belli bazı alanlarda üstünlüğümüzün olduğunu görüyoruz ancak o da yeterli sayılamaz, pek de iyi bir durumda olmadığımızı bilmemiz gerekmektedir.

IV . TÜRKİYE' NİN AVRUPA PARA SİSTEMİNE KATILIMI

Türkiye bilindiği gibi 12 Eylül 1963 tarihinde Ankara' da imzalanan ortaklık Antlaşması (Ankara Antlaşması) ile, Avrupa Ekonomik Topluluğuyla gümrük birliğinin gittikçe gelişen bir şekilde kurulmasını kabul etmiştir. (1) 01.01.1996 itibariyle Gümrük Birliği uygulaması başlamış olup şu anda bir yılını doldurmaktadır.

Ülkemizde gümrük birliğinin ötesinde tam üyelik başvurusunu da yapmıştır. Fakat bu başvuru çeşitli nedenler öne sürülerek hep ileri tarihlere atılmaktadır. Bu nedenlerden bazıları, insan hakları ihlalleri, Kıbrıs sorunu, Ege' deki sorunlar , 2000 yılında 70 Milyon olacağı tahmin edilen bir nüfus, gelişmişlik düzeyinin AB' nin 1/3' ü kadar olması, dengesiz gelir dağılımı, yüksek enflasyon gibi. Diğer taraftan bizden sonra müracaat eden ve temel ekonomik göstergeleri bizimle karşılaştırılmayacak durumda olan ülkelerin tam üyelik sıralamasında bizden önce geldiğini görmekteyiz. Örneğin: Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Sloveky, Slovenya, Estonya, Latvia, Litvanya, Bulgaristan, Romanya ve Kıbrıs gibi. Tam üyelik konusunda sanki biraz kayırmacı bir politika izleniyormuş ve de Türkiye alınmak istenmiyormuş gibi bir hava sezilmektedir.

Gümrük birliği ve tam üyelik konusundaki duruma kısaca değindikten sonra APS ve Türkiye' nin katılımını, sonuçlarını inceleyelim. APS' nin temel özelliklerine bakacak olursak ;

1- Sistem topluluk dışı ülkelere açıktır. Tam üye olmasak da APS sistemine katılabiliriz demektir.

(1) Parasız, Age, S. 241

2- Parasal işlemler ECU' ye dayanmaktadır. Birlik ile mali konulardaki işlemlerin ECU üzerinden yapılmasının herhangi bir sakıncası olmayacaktır.

3- Sisteme üye her ülkenin özel durumu dikkate alınacaktır. Nasıl parasının gücü zayıf olan ülkelere geniş bir dalgalanma marjı tanınıyorsa bize de böyle bir olanak tanınacaktır.

4- Sistem üyesi ülkeler merkez bankalarındaki rezervlerinin bir bölümünü AB bünyesinde ortak kullanıma sunacaklardır. Bunun ülkemiz açısından aleyhte oluşturacağı bir durum söz konusu olamaz. Oluşan ortak fondan sistem üyesi olarak bizimde yararlanma hakkımız olduğu için bir sakınca yoktur.

5- Ödemeler bilançosu fazla veren ülkelerin sistem içinde sorumlulukları vardır. Ülkemizde şu anda böyle bir durum söz konusu değildir. Ancak olduğunda üzerimize düşen sorumluluklar pek tabiki yerine getirilecektir.

6- Sistem Avrupa para yılına kadar sıkı kurallara bağlanmıştır. Bu kurallar tabiki sistemin devamlılığı için esastır. Türk Lirası' nın sisteme dahil olması durumunda pek tabiki belirlenen kurallara uyumu için gerekli çaba gösterilecektir. Bu sistem üyesi olabilmenin bir gerekliliğidir.

APS' nin temel özelliklerine TL (Türk Lirası)' nın uyum sağlaması açısından büyük bir sorun görünmemektedir. Bu durumda TL' nin APS' ne katılması halinde ülkemiz açısından elde edilecek faydalar neler olabilecektir? Bunlar aşağıda sıralanmıştır.

- a- Döviz kurları ile ilgili belirsizliğin ortadan kalkması, sermaye mal ve hizmet ticareti, üzerinde olumlu etkiler yaratacaktır. Döviz spekülasyonları son bulacaktır.
- b- Ortak para biriminin kullanılması ile dış ödemeler sorunlarına ortak rezervden kredi olanağıyla çözümler bulunabilecektir.
- c- Türkiye' nin APS üyesi olması, uluslararası piyasalarda prestij ve kredibilitésinin artmasını sağlayacaktır.
- d- Sistemin kredi olanaklarından bir sistem üyesi olmamız nedeniyle daha fazla yararlanabilmemizi sağlayacaktır.
- e- Ülkeye yabancı sermaye girişi hızlanacaktır.
- f- Doğacak olan ölçek ekonomilerinden faydalanmak mümkün olabilecektir. Bu ve

bunun gibi yararlarının yanısıra bazı parasal ve ekonomik düzenlemelerin de yapılması gerekecektir.

Bunlarda ;

I- Ekonomi politikalarının AB ekonomi politikalarıyla uyumlu hale getirilmesi,

II- Sistemin belirlediği temel ekonomik hedefler ülke yapısına uyum sağlamasa da uygulanmak zorundadır: Büyüme, kamu borçlanması, enflasyon gibi,

III- Sistemi yöneten ve yönlendiren kurumlar ile uyum içinde çalışılması zorunluluğu ortaya çıkacaktır. Örneğin ; Merkez Bankasının özelleştirilmesi ve AMBS (Avrupa Merkez Bankaları sistemi) ' ne bağlanması gibi,

IV- Sisteme dahil ülkeler arası gelişmişlik seviyelerinin farklılığı her ne kadar bir takım fonlar kanalıyla düzeltilmeye çalışılsa da yeterli olamayabilecektir.

Yapılacak bu ekonomik düzenlemelerin aslında APS'ye dahil olunsada olunmasa da yapılması (AB ile direkt bağlantılı işlemler hariç) gereklidir. Yapmış olduğumuz dış ticaretin % 50' sine yakın bir kısmını AB ülkeleriyle yapmaktayız. Mali yapımızın güçlenebilmesi için net ihracat rakamlarının artırılması, enflasyon oranının düşürülmesi, para arzının daraltılması gibi ekonomik tedbirlerin acilen uygulamaya konulması gereklidir.

Siyasilerimiz bu konularda oy kaybı olur düşüncesi nedeniyle köklü değişiklikleri yapmaktan kaçınmaktadırlar. Aslında geçen zaman ekonomik olarak hep aleyhimize işlemektedir.

Sonuç olarak TL' nin APS' ye dahil olması yurtiçi fiyatlar ve kur istikrarı (TL' nin değer değişimi) açısından yararlı olacaktır. Dış ticaretin yaklaşık % 50' si topluluk ile yapılıyor olması ve tam üye olmamızda düşünülduğünde AB ile ilgili mali yapılarda söz sahibi olabilmek için gerekli girişimlerin yapılması ve katılımların sağlanması en önemli konular arasındadır.

SONUÇ

Avrupa para sistemi kurulduğu 1979 yılından bu yana döviz kurlarında 17 kez ayarlama yapılmıştır. Sistemin bazı güçlükleri olmasına karşın şimdiye dek ikinci petrol şokunu ve 1987 borsa krizini başarıyla atlatabilmiştir. Ne varki Almanya' nın birleşmesi, 1990' lı yıllarda Avrupa' da yaşanan resesyon , Avrupa' nın bazı yapısal sorunları bu hedefi 21.yüzyılın başlarına kaydırması görünmektedir.

Diğer taraftan gelişen ekonomik yapı içindeki finansal oluşumlar ülkeleri birbirine yaklaştırmaktadır. Bu finansal yapıların hem kontrolü hem de yaygın entegrasyonu gereklidir. Entegrasyon için sermaye hareketlerine konan kısıtlamaların tüm dünyada kaldırılması gereklidir. Finansal piyasaların gelişimine telekomünikasyon ve bilgisayar teknolojilerindeki gelişmelerden de büyük bir katkı olmuştur.

Böylesine teknolojik üstünlükler ve sistem üyesi devletlerce desteklenen finansal piyasalara rağmen 01.Ocak 1999'da para birliğine tüm üye ülkelerin katılması mümkün görünmemektedir. Birliğe iyimser bir tahminle Almanya, Fransa, Belçika, Lüksemburg,Avusturya İsveç ve Finlandiya' nın katılabileceği düşünülmektedir. Belki de bu grup daha da küçülebilecektir. Bunun en önemli nedeni, mevcut Maastricht kriterlerine uyum sağlamakta ülkelerin zorlanmasıdır.

Her durumda parasal birlik Avrupa Birliği için artık geri dönülmez bir zorunluluk ve siyasi yönden de bir deneyim olacaktır. Bu nedenle AB kaç üye ile olursa olsun parasal birliği gerçekleştirmelidir. Aynı zamanda şimdiden parasal birliğe katılmayacak ülkelerin Euro karşısındaki durumları ile ilgili düzenlemeler yapılmalıdır. Maastricht kriterlerinin yerine getirilmesi şartından taviz verilmeden esnek bir dalgalanma bandı tanınarak sisteme katılmayan ülkelerin, sistemden tamamen koparılmadan dahil olmasını teşvik edici önlemler alınmalıdır.

Parasal birlik ve tek para ile birlikte birliğe dahil olan ülkelerin egemenliklerinin bir kısmını mali politikalar konusunda devretmeye hazır olmaları gerekmektedir. EPB , AB ' nin siyasi geleceği açısından bir dönüm noktasıdır, diyebiliriz. Bu nedenle başarılı olmak zorundadır. Bunun içinde Avrupa' nın yapısal problemlerinin bir an evvel halledilmesi yoluna gidilmelidir. Bütün üye devletler bu konuda yoğun çaba sarfetmelidirler.

Türkiye' nin sisteme katılabilmesi için, tarım ve sanayi sektörlerindeki yapısal farklılıkların giderilmesi, yüksek enflasyonun üye ülke ortalamaları düzeyine indirilmesi, dengesiz gelir dağılımı ve bölgesel dengesiz gelişmişlik seviye farklarının giderilmesi, sisteme üye ülkelerin ekonomi politikaları ile uyum sağlanması halinde sisteme katılım gerçekleşecektir.

FAYDALANILAN KAYNAKLAR

KİTAPLAR

- AKTAN, H. Okan **Avrupa Para Sistemi** , Hacettepe Üniversitesi İİBF Yayınları No. 4, Ankara 1988
- ALPAR, Cem/ONGUN, M.Tuba **Dünya Ekonomisi ve Uluslararası Ekonomik Kuruluşlar** , Evrim Basın Yayın Dağıtım, İstanbul 1988
- EUROPEAN DOCUMENTATION **The ECU** , Office for Official Publications of the European Communities, 05/1987
- HAZINE ve DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI (HDTM) **Avrupa Topluluğu ve Türkiye** ,Ankara 1993
- KARLUK, S.Rıdvan **Avrupa Birliği ve Türkiye** , Birlik Matbaası,Eskişehir 1995
- KARLUK, S.Rıdvan **Uluslararası Ekonomi**, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul 1991
- PARASIZ, M.İlker **Uluslararası Para Sistemi** , Uludağ Üniversitesi Basımevi, 1986
- THE PHILIP MORRIS INSTITUTE FOR PUBLIC POLICY RESEARCH **Is European Monetary Union Dead ?** Giuliano Amato, Henning Christophersen, Howard Davies, Ad Geelhold, Wilhelm Hankel, Niels Thygesen, Norbert Walter, April 1994
- TÖRE, Nahit **Avrupa Topluluğunda Ekonomik ve Parasal Birlik**, A.Ü. Avrupa Topluluğu Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara Üniv. Basımevi, Ankara 1991
- VINALS, Jose **Building a Monetary Union in Europe** , Banco De Espana Servicio de Estudios Documento de Trabajo no: 9412

DERGİLER

- CAPITAL Mayıs 1996, Temmuz 1996
- DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI (DPT) "Avrupa Para Sisteminin Kuruluşu, İşleyişi ve Sistem Karşısında Türkiye' nin Durumu: Genel bir Değerlendirme" DPT : 1952, AETB : 13 , Ankara Mayıs 1984
- (S.Rıdvan Karluk)
- EUROPEAN COMMISSION "Europe In Ten Points by Pascal Fontaine" Office for Official Publications of the European Communities 1995
- "The Single Market" Office for Official Publications of the European Communities, Luxemburg 1995
- FİNANS DÜNYASI Nisan 1996
- İKTİSADİ KALKINMA VAKFI (IKV) "Avrupa Topluluğunda Ekonomik ve Parasal Birlik" Ekim 1990

NEWSWEEK	18.03.1996
THE BANKS ASSOCIATION OF TURKEY	"Banks in Turkey 1995" May 1996
T.İŞ BANKASI A.Ş.	"Economic Indicators of Turkey" 1993-1995, "Review of Economic Conditions" 96/2
TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ	"Bankacılar" Sayı 17, Haziran 1996
TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞ ADAMLARI DERNEĞİ (TÜSİAD)	"Avrupa Para Sistemi , ECU - Kullanılışı, Geleceği ve Türkiye için Anlamı" Yayın no : TÜSİAD-T/88.5.115] İstanbul, 05 Mayıs 1988

GAZETELER

FINANCIAL TIMES	14.03.1996
MİLLİYET	06.05.1996 / 21.05.1996
THE EUROPEAN	03.12.1996 / 05.12.1996
YENİ ŞAFAK	09.12.1996
ZAMAN	17.04.1996

RAPORLAR

COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES	European Economy- Annual Report for 1993, 1995
EUROSTATISTICS (EURCSTAT)	Data for Short Term Economic Analysis 02.1994 / 07.1995 / 10.1996